

פענוח הערות ומראי-מקומות.

וישלה חלק כ שיחה ב.

וישלה לג, יב-יז. ויִאמֶר נִסְעָה וְנִלְכָה וְנִלְכָה לְנִגְדָה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנָי יִדְעָה כִּי־הִלְדִּים רַפִּים וְהִצָּאן וְהִבְקֶר עֲלוֹת עֲלֵי וּדְפִקוּם יוֹם אֶחָד וְנִמְתּוּ כָל־הִצָּאן: וַעֲבַר־גַּא אֲדֹנָי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וַאֲלֵי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי לְרַגְלֵי הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר־לִפְנֵי וּלְרַגְלֵי הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר־אָבָא אֶל־אֲדֹנָי שְׁעִירָה: וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אִצְיָגָה־נָא עִמָּךְ מִן־הַעַם אֲשֶׁר אִתִּי וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אִמְצָא־תָן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי: וַיֵּשֶׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֲשׂוּ לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה: וַיַּעֲקֹב נִסְעָה סְפָתָה וַיֵּבֶן לוֹ בַּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עֲשָׂה סֶפֶת עַל־כֵּן קָרָא שְׁם־הַמְּקוֹם סְכוּת:

ע"ז כב עמוד א. משנה אין מעמידין בהמה בפונדקאות של נכרי מפני שחשודין על הרביעה ולא תתייחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות ולא יתייחד אדם עמהן מפני שחשודין על שפיכות דמים "לא יתייחד אדם עמהן" ת"ר ישראל שנזדמן לו נכרי בדרך טופלו לימינו ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר בסייף טופלו לימינו במקל טופלו לשמאלו היו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יהא ישראל למטה נכרי למעלה אלא ישראל למעלה נכרי למטה ואל ישוח לפניו שמא ירוץ את גולגלתו שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע דכתיב (בראשית לג, יד) עד אשר אבא אל אדוני שעירה וכתוב (בראשית לג, יז) ויעקב נסע סכותה.

רש"י ד"ה ירחיב לו את הדרך - אם היה צריך לו לילך עד פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך אולי ימתין העובד כוכבים מלהכותו עד פרסה שניה וזה יפרוש ממנו קודם לכן: **רש"י ד"ה נסע סכותה -** ולא הלך עד שעיר:

ב"ר ע"ה, יד. בראשית רבה ע"ה, יד. (בראשית לג, יד): עד אשר אבא אל אדוני שעירה, אמר רבי אבהו חזרונו על כל המקרא ולא מצאנו שיהלך יעקב אבינו אצל עשו להר שעיר ממיו, אפשר יעקב אמתו היה ומרמה בו, אלא אימתי היה הוא בא אצלו, לעתיד לבוא, הן הוא דכתיב (עובדיה א, כא): ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו.

פרש"י עה"ת שם ד"ה עד אשר אבא אל אדוני שעירה. הרחיב לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות; אמר אם דעתו לעשות לי רעה, ימתין עד בואי אצלו, והוא לא הלך; ואימתי הלך? בימי המשית (בראשית רבה), שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו (עובדיה א'); ומ"א יש לפרשה זו רבים:

הראשונים שכתב שלא נאמר סתם גוי בתלמוד אלא על העמים הקדומים שאינם גזורים בנימוסים ודת ושלא קיימו שבע מצות בני נח, אבל [טור רפח] אלה שגזורים בדרכי הדת ועובדים האלהים על איזה צד, אף על פי שאמונתם רחוקה מאמונתנו, אינם בכלל כל הדברים, אלא לענין כמה דברים הם כישראל גמור בלא חילוק²⁹.

(1 עבודה זרה כב עמוד א. אין מעמידין בהמה בפונדקאות של נכרי מפני שחשודין על הרביעה ולא תתייחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות ולא יתייחד אדם עמהן מפני שחשודין על שפיכות דמים:

(2 אנציקלופדיה תלמודית כרך ה, ערך גוי. יש מן

ויש שנאמרו דברים על גוי סתם ואין הכוונה אלא על גוי העובד עבודה זרה, כמו באיסור הנאה של סתם-יינם שכתבו ראשונים: כל מקום שנאמר גוי סתם הרי זה עובד עבודה זרה. ויש שכתבו כן אף בגזרות אחרות שגזרו חכמים בגוים, שאין הכוונה אלא בגוי עובד עבודה זרה, אבל כל שאנו יודעים בו שאינו עובד עבודה זרה אינו בכלל, אף על פי שלא קיבל עליו להיות גר-תושב, ולענין להחיותו ולפרנסו בלבד הוא שאמרו שצריכים לקבלת גר תושב. בדברים שהבדילו בין גוי עובד עבודה זרה לגוי סתם, יש נסתפקו אם הכוונה שבני כל אותה אומה אינם עובדים ע"ז, אבל אם כל האומה עובדים ע"ז לא די מה שגוי יחיד אינו עובד, או אפילו שכולם עובדים וזה הגוי ידוע לנו שאינו עובד נחשב כגוי סתם, שאינו עובד ע"ז. יש שנתן כלל לדעת באיזה דברים נתכוונו על האומות הקדומות שלא היו גזרות בדרכי הדתות ומתמידות בעבודת האלילים ובאיזה דברים הכוונה על כל הגוים: כל שדבריהם לענין חשש איסור שבת ואיסור מאכלות ומשתאות, או כשגזרו משום חשש חתנות, כל האומות שוות בו, ואלו הדברים שנאמרו מפני שחשודים הגוים על עבודה זרה ושפיכות דמים וכיוצא בהם לא נאמרו אלא באומות הקדומות.

²⁹ מאירי ב"ק לז ב וקיג ב וכמ"ק. ועי' ת' החת"ס בשו"ת עטרת חכמים חו"מ סי' יד.

חיות יאיר סימן סו. תשובה מהגאון המופלג הרב המפורסם מוהר"ר מאיר שטערין נר"ו על שאלתי ששאלתי אותו. והוא ניכר מתוך התשובה. אמנם גוף השאלה באשר שהיה מהדורא קמא וכתבתי להרב נר"ו שיחזרנו אלי ולא עשה נשארה מעל וזהו. הלכתא כוותי' בכלי תלמוד' וכו'. כל מה דאנא משבח אנא פגים כי לית טימי במרגניתא. ה"ה אהו' הנאמן. צנצנת המן. ויחכם מכל האדם מכלכל דרדע והימן. הרב הגדול. מעוז ומגדול. וכל החושב וסופר מעלתו מבין ידול. נ"י ע"ה פ"ה כבוד מוהר"ר חיים נר"ו יאיר אף יזריח. על אויביו יתגבר יריע אף יצריח. כל צורריו בהם פיח. ואשוי"ר. אחרי עתירת החיים והשלום על ראשו יחדיו יהיה תמים. עד עמוד כהן לאורים ותומים. באתי להשיב מפני הכבוד באמצע הפרק ובאמצע ברכ' אהבת עולם אהבתיו על כן משכתי בשבט סופר לחיות דעתי הקלושה והנמהרת. על כתב (ע' לעיל תשובה סי' ט"ז) פתוחי חותם קודש בצירוף השאלה מזר ולבונה מקוטרת. שקבלתי חוץ לזמנו בסבר פנים יפות מן האלוף ר"מ סופר יצ"ו באונס שכחה הגוברת. ואח"כ על ידי סיבה אחרת. נמשך הזמן

ואחר עד עתה. האמנם כי ערוך מאתמול ומשלשום כתבא דנא. כאשר הראיתיו להסופר הר"מ יצ"ו זה ימים רבים. העתק כתב זה. מכאן ואילך כל יומא פרקיה. והנה עתה באתי אשר שאל אדוני בענין הנשים ההולכות לבתי גוים להסתחר ומתייחדים עמהם. והלא יש בהם איסור מוסיף על ייחוד שעם איש ישראל כדתנן בפ' אין מעמידין ולא תתיחד עמהם ואמרו בגמ' לא נצרכא דאפ"ל אשתו עמו. דבישראל קי"ל אשתו משמרתו ובגוי אסור והנה מחזיקינן טיבות' למעכ"ל דרמי אנפשיה לשקוד על תקנות בנות ישראל. ולעמוד על עיקר' דמילתא למצוא להם פתחי היתר כי היכי דלא ליהוו ח"ו בנות ישראל נוהגים מנהג הפקר. והכוונה יעשה את אחיותינו. וכה עשו אבותינו ורבותינו הקדמונים. כאז"ל קמאי הוו מסרי נפשיהו כו' לאפרושי מאסורא. בעובד' דמתון מתון ת' זוזי שויא כו' משא"כ בדורותינו אומרים לרשע צדיק אתה. ומיום שגברה אגרופה של חנופה כו' אין גודר גדר ולא עומד בפרץ. והלואי לא יחזיקו ידי עוברי עבירה. ואין בידי כעת תשובה זו לעיין אחריו. יחפש מר וימצא אם יש לו תשובה זו. ועם כל זה יגעתו ומצאתי ללמד זכות עליהן מאין יצא ההיתר הזה כי ישראל קדושים הם ואף על פי שאינם נביאים ומצאתי און לי ממ"ש הר"ן וה' המגיד בהיתר העמדות בהמות בפונדקאות של גוים בזמן הזה. משום דגוים בזמנינו לא חשידי על הרביעה אדרבה מכין ועונשים עליו הובאו בית יוסף בי"ד סי' קנ"ג. א"כ זכינו לדין דה"ה בנ"ד דגוים בזמנינו לא חשידי אזנות ישראלית דהא אף על גב דבימיהם היה חביב עליהן בהמתן של ישראל ובזמנינו ס"ל להר"ן והרב המגיד דלא חשידי ה"ה דלא חשידי אישראלית ואדרבא מכין ועונשין עליו ואם הישראלית אשת איש ישראל פשיטא דמכין ועונשין עליו אלא אפילו בפנויה ישראלית אם הגוי בעל אשה הוא חייב שריפה בדיניהם ודנין אותו כבוגד באשתו ודין אשת איש כן שמעתי בבירור גמור וידוע לי שכן דנין בלי ספק עיין בית משה על אה"ע סימן כ"ב, ועיין ריטב"א ע"ז כ"ו דבזה"ז אין לחוש לש"ד כיון דאיכא אימת מלכות, וע' מהרש"ם ח"ד סימן ל"ג.

(4) ע"ז שם כה עמוד ב. לא יתייחד אדם עמהן: ת"ר ישראל שנזדמן לו נכרי בדרך טופלו לימינו ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר בסיף טופלו לימינו במקל טופלו לשמאלו היו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יהא ישראל למטה נכרי למעלה אלא ישראל למעלה נכרי למטה ואל ישוח לפניו שמא ירוץ את גולגלתו שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך כדרך

שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע דכתיב (בראשית לג, יד) עד אשר אבא אל אדוני שעירה וכתיב (בראשית לג, יז) ויעקב נסע סכותה. מעשה בתלמידי ר"ע שהיו הולכים לכזיב פגעו בהן ליסטים אמרו להן לאן אתם הולכים אמרו להן לעכו כיון שהגיעו לכזיב פירשו אמרו להן תלמידי מי אתם אמרו להן תלמידי ר"ע אמרו להן אשרי ר"ע ותלמידיו שלא פגע בהן אדם רע מעולם רב מנשה הוא אזל לבי תורתא פגעו ביה גנבי אמרו ליה לאן קאזלת אמר להן לפומבדיתא כי מטא לבי תורתא פריש אמרו ליה תלמידא דיהודה רמאה את אמר להו ידעיתו ליה יהא רעוא דליהו הנהו אינשי בשמתיה אזלו עבדו גניבתא עשרין ותרתין שנין ולא אצלחו כיון דחזו אתו כולהו תבעו שמתיהו והוה בהו חד גירדנא דלא אתא לשרויה שמתיה אכלי' אריא היינו דאמרי אינשי גירדנא דלא טיזון שתא בציר משני תא חזי מה בין גנביי בבל ולסטין דארץ ישראל:

5) שו"ע הרב או"ח שפ"ב ס"א. דירת נכרי קדירת בהמה. לפיכך הדר עם הנכרי בקצור אינו אוסר עליו, עד שיהיו ב' ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה, וצריכים לערב יחד — איז גם הנכרי אוסר עליהם, ואין ערוכם מועיל עד שהנכרי ישפיר להם רשותו שבקצור. ולא משום שדירתו דירה, אלא מפני ששששו חכמים שפא למדו הישראלים ממעשה הנכרי ששדורו בקצור אחת, ובקשו עלה למנוע דירת הישראל עם הנכרי, ולכן אמרו שאין ערוכ מועיל במקום נכרי ואין בטול רשות מועיל בנכרי עד שישפיר, והנכרי לא ירצה להשפיר מפני שיחוש לכשפים, ויקשה בעיני הישראל דירתו עמו מפני אסור טלטול, ויצא משם. ולפי שאינו מצוי שידור ישראל אהד עם נכרי בקצור, מפני שיחוש לעצמו שפא יהרגנו, פי הנכרים חשודים על שפיכת דמים — לכן לא הוצרכו לאסור עליו הטלטול משום דירת הנכרי כדי שישפיר משם. אבל ב' ישראלים אינם יראים ממנו ונדרים עמו, וילמדו ממעשיו. ומכל מקום אם ישראלים רבים דרים בבית אהד — אינו אוסר עליהם, אף על פי שאינם יראים ממנו, פי לא רצו חכמים לחלוק בין בית שדר בו אהד לבית שדרים בו הרבה, והתירו בבית אהד בכל ענין. ולא עוד אלא אפלו בתים הרבה שבקצור והם בבית אהד, שאינם אוסרים זה על זה, כגון האחים שדרים כל אהד בבית בפני עצמו ומקבלים פרוס מאביהם הדרים עם הנכרי בקצור, וכל פיוצא בהם ממה שנותבאר בסמן ש"ע שאין צריכים לערב ביניהם — אין צריכים גם כן לשכור רשות מנכרי הדר עמהם בקצור:

אנציקלופדי' תלמודית שם. חכמים הרגילו לקרוא לאיש שאינו מישראל גוי, לפי שכשרצו להזכיר מי שאינו מישראל ולא נתברר אצלם מאיזה גוי הוא, אם אדומי או ישמעאלי או משאר האומות, היו אומרים גוי, כלומר שהוא מגוי אחר שאינו מישראל, אף על פי שבלשון [טור רפז] המקרא לא נאמר גוי על היחיד. אף בנוסח הברכות אמרו: צריך אדם לברך בכל יום ברוך שלא עשני גוי, שנאמר: כל הגוים כאין נגדו. אף בת הגוי קראו בשם גויה: גוי שבא על הגויה. יש שקראו לגוי ארמאי ולנקה ארמית. לגוים רבים, יש שקראו בשם אחרים, כמו: שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים, וכיוצא בכמה מקומות, או: עממים. כמה שמות אחרים מצינו בדפוסים של התלמוד, כמו: מצרי, כנעני, אדומי, עמלקי, כושי, כותי, ואינם אלא תיקונים מאוחרים מחמת בקורת הצנזורה. וכן יש שתקינו לכתוב: עכו"ם (עובד כוכבים ומזלות), או עובד עבודה זרה, עובד אלילים.

שה"ג. ע"ז ב עמוד א. משנה. לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהם להשאילן ולשאול מהן להלוותן וללוות מהן לפרוע ולפרוע מהן רבי יהודה אומר נפרעין מהן מפני שמיצר הוא לו אמרו לו אע"פ שמיצר הוא עכשיו שמח הוא לאחר זמן:

רש"י ד"ה מתני' לפני אידיהן של עובדי כוכבים ג' ימים אסור לשאת ולתת עמהן - וכולהו משום דאזיל ומודה לעבודת כוכבים ביום אידו:

מהר"ם בתחילת המס'. רש"י ד"ה לפני חגיהם של עובדי עבודת כוכבים. ונראה שכ' רש"י כן כדי לתרץ קושיית התוס' שנוהגים העולם עכשיו לשאת ולתת עמהם ביום חגם לכך כתב עובדי עבודת כוכבים לאפוקי נכרים שבזמן הזה דידעינן בהו דלא פלחי לעבודת כוכבים בשביל זה ביום חגם ואפשר נמי שהוצרך רש"י לכתוב כן משום דשם נכרים כולל כל האומות אפ"י אינם עובדים עבודת כוכבים לכן כ' דוקא עובדי כוכבים העובדים עבודת כוכבים:

דקדוקי סופרים ע"ז ב עמוד א. נוסח הדפוס — לפני אידיהן של (ע"א). **נוסח הכ"י** — של [גוים].^א

^א כ"ה בדפוסים הישנים בג' ובמשניות ונשתנה בדפוס לובלין ובנבנשתי מן הצנזור ובכל ואתן הדפוסים הנוסם ברש"י לפני אידיהן של [גוים] עובדי ע"ז ועי' מהר"ם לובלין.

6) תוספתא ע"ז שם ג. לא יתייחד ישראל עם העובד כוכבים לא במרחץ ולא בבית המים נדבק ישראל עם העובד כוכבים בדרך נותנו לימין ואין נותנו לשמאלו ר' ישמעאל בן ר' יוחנן בן ברוקה אומר בסיף מימינו ובמקל משמאלו שניהן עולין למעלה ויורדין בירידה ישראל עולה למעלה ועובד כוכבים למטה לא ישוח שמא ירוץ את גלגלתו וירחיב לו דרך. שאלו להיכן אתה הולך מפליגו כדרך שאמר יעקב לעשו (בראשית ל"ג:ד) עד אשר אבא אל אדני שעירה והלך לו לסוכות.

ירושלמי ע"ז פרק ב הלכה א. תני. ננדוג לו גוי לישאל נותנו לימינו. רבי ישמעאל בירבי יוסי אומר. בסיף לימינו ובמקל לשמאלו. עולה עמו לעלייה ויורד עמו לחרות ישאל למעלה והגוי מלמטה. לא ישוח לפניו שלא ירוץ את גולגולתו. ומרחיב לו את הדרך. אם ישאלו להיכן הולך מפליגו. כשם שהפליג יעקב אבינו לעשו. שאמר לו עד אשר אבוא אל אדוני שעירה. ונהלך לסוכות. אמר רבי הונא. לא מצינו שהלך יעקב אבינו לשעיר. אמר רבי יודן בריה דרבי. לעתיד לבוא אמר ליה. ועלו מושיעים בקר ציון לשפוט אתה קר עשו.

7) פרשתנו לג, יד. יעברנו אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבא אל אדני שעירה:

8) שם יז. ויעקב נסע ספטה ויבן לו בית ולמקנהו עשה ספת על-פני קרא שם המקום ספות:

9) ר"ן שם. ירחיב לו את הדרך. אם היה צריך לילך עד פרסה יאמר שתי פרסאות אני צריך לילך שמא ימתין לו הכותי מלהכותו עד פרסה שניה וזה יפרוש ממנו קודם לכן: **נסע סכותה.** לא הלך עד שעיר לעשו:

רבינו חננאל שם. שאלו להיכן אתה הולך ירחיב לו הדרך כמה שעשה יעקב לעשו עד אשר אבא אל אדוני שעירה. והלך הוא למקום אחר.

10) רש"י ד"ה נסע סכותה - ולא הלך עד שעיר:

11) רש"י שם ד"ה ירחיב לו את הדרך - אם היה צריך לו לילך עד פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך אולי ימתין העובד כוכבים מלהכותו עד פרסה שניה וזה יפרוש ממנו קודם לכן:

13) בראשית רבה ע"ח, יד. (בראשית לג, יד): עד אשר אבא אל אדני שעירה, אמר רבי אבהו תורנו על כל המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו אצל עשו להר

שעיר מימיו, אפשר יעקב אמתיה הנה ומרמה בו, אלא אימתי הנה הוא בא אצלו, לעתיד לבוא, הנה הוא דכתיב (עובדיה א, כא): ועלו מושיעים בקר ציון לשפוט את הר עשו.

ילקוטי שימוני רמז קלג. עד אשר אבוא אל אדוני שעירה א"ר אבהו חזרנו על כל המקרא ולא מצינו שהלך יעקב אצל עשו להר שעיר מימיו אפשר יעקב אמתיה היה מרמה ביה אלא אימתי הוא בא אצלו לעתיד לבוא הדא הוא דכתיב ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו:

14) עובדי' א, כא. ועלו מושיעים בקר ציון לשפוט את הר עשו וקיימה ליהנה המלוכה:

16) מהרש"א ע"ז. ירחיב לו הדרך כדרך שעשה יעקב כו'. ובב"ר אמרו חזרנו על כל המקרא ולא מצינו שהלך יעקב אצל עשו להר שעיר מימיו אפשר שהיה יעקב מרמה באחיו אלא אימתי הוא בא אצלו לעתיד לבא הה"ד ועלו מושיעים וגו' ולכאורה שמאמר הזה סותר הך דשמעתין שאמר שלא היה בדעתו לילך רק עד סוכות וא"ל שקר עד אשר אבא אל אדוני שעירה כדי להרחיב לו הדרך אולי באם שיש לו מחשבה רעה עליו להכותו שימתין לו עד לשם כפרש"י לית ליה האי דרשה דבראשית רבה שרמז לו לעתיד שיבא לפי האמת לשם אבל רש"י בחומש הרכיב את ב' המאמרים כנראה שאינם סותרים שכתב שהרחיב לו הדרך וכו' אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין וכו' ואימתי ילך בימות המשיח עכ"ל ונראה לומר דודאי לפי המובן דבריו עם עשו א"ל שיבא לשעיר בהליכה זו ולא לעתיד ולא הלך אלא עד סוכות עשה כן כדי להרחיב לו הדרך ומפני כי יעקב זרע אמת תתן אמת ליעקב והוא שאמר בב"ר אפשר היה יעקב מרמה וכו' וע"כ בב"ר אמרו שרמז לו לעתיד שאז יתאמתו דבריו שיבא יעקב לשעיר:

עץ יוסף לב"ר. ומרמה כו' ואע"ג דמותר לשנות מפני הסכנה. שאני יעקב שהוא מדת האמת (יפ"ת):

נחלת יעקב לפרש"י. ואימתי ילך בימי המשיח. ב"ר א"ר אבהו אפשר יעקב אמתיה היה ומרמה בו אלא אימתי הוא בא אצלו לעתיד לבא כו' וס"ל להרב דבהא דב"ר לחודא לא סגי דנהי דיעקב לא היה מרמה בו לפי שחשב בדעתו על לעתיד לבא מכל מקום לאיזה צורך אמר לו כן אלא ודאי שהרחיב לו הדרך ובהא לחודא נמי לא סגי אע"ג דמותר לשנות בדבורו בשביל הרחבת הדרך כמו שסיים שם ומייתי עובדי מתלמידי ר' עקיבא ומרב מנשי

והיינו מטעם עם עקש תתפל וכמו שכתבתי לעיל פרשת ויצא בפסוק וכי אחי אביה הוא מכל מקום שאני יעקב דאמתי היה ולא ה"ל להרחיב הדרך בשקר ועוד דשאני תלמידי ר"ע ורב מנשי דהוה ברי הזיקא וסכנה קבועה דפגעו בהו לסטים וגנבי ולפיכך הותר להם להרחיב הדרך בשקר אבל עשו כבר נכמרו רחמיו ואמר נסעה ונלכה ולפיכך לא הותר לשקר וצריך לתרץ שיבא אצלו לימות המשיח.

יפה תואר הארוך. ראה בסוף.

נזר הקודש על ב"ר. אפשר יעקב אמיתי היה וכו'.
מאמר זה הוא בירושלמי דעבודת כוכבים וז"ל יפ"מ שם שהקשה דילמא עשה יעקב מפני היראה והפליג לו הדרך כמו שאחז"ל נכרי המתלווה עם ישראל בדרך וכו' ומשני מ"מ לא היה יעקב לשנות לפי שמדת יעקב הוא אמת כמ"ש תתן אמת ליעקב אלא שרמז על לעתיד לבוא והמדרש בכאן נשמר מקושית יפ"מ לזה אמר יעקב אמיתי היה ודוק:

17) עיון יעקב. ירחיב לו הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו. אפשר ג"כ הכוונה דוקא בדרך זה כמו שעשה יעקב שלא שיקר לעשו דכוונתו היה על העתיד וכפירש"י בחומש שכוונתו היה על ועלו מושעים וגומר רק שעשו הבין כפשוטו על הליכתו של עכשיו וכן תלמידי רבי עקיבא שהיו הולכין לכזיב והיה כוונתם גם כן לילך אחר כך לעכו ולא ששיקרו באמת כי מדבר שקר תרחק וכן רב מנשי שבסמוך אפשר מיירי כה"ג ועיין במהרש"א אכן באמת אם א"א. בענין אחר מותר לשנות בדברי השלום כדאיתא ביבמות.

18) מעשי' ה', מעשה אבות פרק לג. ולדעתי לפי הפשט יתכן שיעקב קיים דברו והלך לשעיר כי שעיר היה מחזו אחד ועבר דרך המחזו ההוא והיתה חנייתו שם, ומשם הלך אח"כ לסוכות וכל היראה שהיתה לו מעשו היתה מפני שהיה מוכרח לעבר דרך ממשלתו לכך שלח לו המאלכים כמו מי ששאל רשות לעבור דרך ארצו.

אברבנאל. והנה אמר עשו ליעקב נסעה ונלכה ואלכה לנגדך כאלו רצו שילכו בחברה ויתעלסו באהבים. ולפי שראה עשו שהיה צריך יעקב ללכת לאט מפני מקנהו הוצרך לומר אלכה לנגדך רוצה לומר אלך לאטי כמו שתלך אתה. אבל יעקב חשש שמא ישתנה רצונו ויהפך לו לאויב ולכן משום אל תלך בדרך אתם השיבו אדוני יודע כי הילדים רכים כי היה מהם בן ו' שנים ומהם בן

י' ומהם בן י"ב וגם כן הצאן והבקר עלות עלי ר"ל הצאן והבקר ההרות שנקראו עלות מפני שעלו עליהם העתודים כדברי הראב"ע וכפי רש"י עלות הם המגדלות עולליהם מלשון עולל ויונק ואמר שהם עליו לפי שעליו מוטלת הנהגתם ודפקום יום אחד ר"ל אם ידפקום הרועים יום אחד ללכת יותר מהראוי ימותו כלם ולכן יעבור נא אדוני לפני עבדו כלומר שישוב למקומו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה שהם הצאן ובקר כי הם מלאכתו ולרגל הילדים. ואמרו עד אשר אבא אל אדוני שעירה יראה זה כי לא מצאנו שהלך יעקב אל שעיר ולמה כזב ושקר בדבריו. וכתב הרמב"ן שהיה ליעקב בבואו אל ארצו דרך בארץ שעיר ושלכן אמר לו עשו ואלכה לנגדך ר"ל שילך עמו עד שעיר לעשות לו עמו כבוד בעירו ויעקב השיבו אלך לאטי עד אשר אבא אל אדוני שעירה ושם תכבדני כרצונך ועכ"ז התרחק ממנו ולא בא שם כי לא היה זה ממנו נדר ועשו לא היה צריך אליו. וכדי להרחיק את יעקב מן שוא ודבר כזב נראה לי לפרש הפסוק באופן אחר שהוא מסורס יאמר יעבור נא אדני לפני עבדו שעירה ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר אתי עד אשר אבא אל אדוני. ותהיה הכוונה עד אשר אבא אל אדוני על יצחק אביו שילך לאטו עד אשר יבא לאטו אל יצחק שהוא האדון שלו באמת. ואין להרחיק שיאמר אדני על עשו ועל יצחק אביו ג"כ באופן אחד כי הנה האח הגדול הוא משתתף בכבו' אל האב כמו שדרשו חז"ל כבד את אביך את לרבנו' אחיך הגדול. וכפי זה לא אמ' יעקב שילך אל עשו ולא שילך אל שעיר כ"א שילך אל אביו כאשר הלך.

18) לקמן עמוד 199. און דא זעט מען, ווידער, די נפלאות" אין פירוש רש"י על התורה - אז בשעת מען לערנט פירוש רש"י מיט דער הנחה אז עס איז געשריבן געוואָרן (אויך) פֿאַר אַ בן חמש למקרא, ובמילא טייטשט מען רש"י'ס ווערטער כפשוטם ביז, אז אפילו ווען רש"י איז מעתיק לשון הגמרא, איז אָבער זיין כוונה דערביי ווי דער פירוש הפשוט פון די ווערטער, ווי זיי ווערן גע- טייטשט פון אַ בן חמש למקרא - ווערן בדרך ממילא כו"כ פעמים - פארענטפערט שאלות ושקו"ט פון מפרשים, און מ'נעמט דערפון ארויס ענינים נפלאים אויך אין יינה של תורה".

23) פרשתינו לג, יז. וַיַּעֲקֹב נָסַע סִפְתָּהּ וַיָּבֶן לָוּ גֵּית וַלְמִקְנֶהוּ עֲשָׂה סִפְתָּהּ עַל־בְּנֵי קְרָא שְׁמֵי־הַמְּקוֹם סְפוֹת:

רש"י ד"ה ויבן לו בית. שָׁקָה שָׁם י"ח חֲדָשׁ, קִיץ וְחֲרָף וְקִיץ (מגילה י"ז), סְכוּת – קִיץ; בֵּית – חֲרָף, סְכוּת – קִיץ:

(26) פרשתינו לג, ד. וַיִּרְץ עָשׂוּ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחְבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל-צַנְאָרוֹ וַיִּשְׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ:

(27) רש"י ד"ה וישקהו. נָקוּד עָלָיו; וַיִּשׁ חוֹלְקִין בְּדָבָר הַזֶּה בְּבִרְיָתָא דְסַפְרֵי, יֵשׁ שְׁדָרְשׁוּ נְקוּדָה זו שְׁלֵא נִשְׁקוּ בְּכָל לְבוֹ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹסֵאי, הִלְכָה הִיא בְּדוּעָה שְׁעָשׂוּ שׁוֹנָא לִיעֶקֶב, אָלָא שְׁנַכְמְרוּ בְּחַמְיָו בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְנִשְׁקוּ בְּכָל לְבוֹ (ספרי במדבר):

לעיל עמוד 148. דער ביאור בכל זה: רש"י קומט דא ניט פארענטפערן דעם ניקוד אויפן ווארט "וישקהו" ווארום, ווי גערעדט כמה פעמים, איז רש"י ניט מפרש (אלע) ניקוד אין תורה. דערפון איז מוכח, אז דער ענין הניקוד (אזוי ווי אויך חסר ויתר) איז ניט קיין קשיא אין פשוטו של מקרא, ובמילא איז ניט מוכרח לפרשו ווען מ'לערנט פשוטו של מקרא. סיידן בשעת ס'איז פאראן בלאו הכי א שאלה אָדער שוועריקייט אין הבנת פשוטו של מקרא, דאן ברענגט רש"י און איז מפרש (בכמה מקומות) דעם ניקוד (אדער דעם חסר כו'), וואָס דערמיט ווערט פארשטאנדיק פשוטו של מקרא. דא קומט רש"י פארענטפערן אַ שאלה וואָס שטעלט זיך ע"פ פשט: ווי איז עס עשו מיט אמאל איבערגעקערט געווארן מן הקצה אל הקצה צו אַזאָ חִיבָה וְאֵהְבָה לִיעֶקֶב, ווען מ'ווייסט אז וישטום אותו ביז ער וויל אים הרגנען, און עודנו בשנאתו און ער גייט איצט מלחמה האלטן מיט יעקב'ן הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו. איז רש"י מבאר, אז דער ויחבקהו איז טאקע געווען א ספעציעלע געשעעניש נתגלגלו רחמיו (והסיבה -) כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו. און אין דעם איז ניטא קיין מחלוקת דאס איז פשוטו של מקרא לכל הדיעות. בשעת אבער עס קומט צו וישקהו וואָס דאס איז ניט נאָר אַ צייכן פון חִיבָה גדולה ביז אז ויחבקהו, נאר דאס באווייזט אויף א התרגשות והתעוררות אהבה יתירה אין הארצן עד כדי כך ביז אז עס איז ניט גענוג דיבור און אויך אפילו ניט חיבוק עס קומט אויך וישקהו (ווי דער בן חמש זעט עס דעם יתרון חיבת הנשיקה אויף חיבת החיבוק בא זיך, וביחס פון די עלטערן צו עס). לייגט זיך ניט צו זאגן, אז מצד דעם וואָס ראהו משתחוה כל השתחוואות הללו (נתגלגלו רחמיו), זאל ער אינגאנצן נתהפך ווערן מן הקצה אל הקצה פון שנאתו צו וועלן

אים הרגנען, צו אַזאָ אהבה גדולה אז אפילו נאך ויחבקהו מוז קומען וישקהו. אויף דעם זאגט רש"י נקוד עליו: דא איז דער ניקוד שייך צו פשוטו של מקרא, און קומט לערנען (ווי ניקוד בכל מקום) אז דער וישקהו איז געווען א שוואכער, ס'איז טאקע ניט געווען קיין אמת'ע נשיקה (אן אויסדרוק פון אהבה אמיתית). און אין דעם איז רש"י מבאר - ויש חולקין בדבר הזה. דאס אז וישקהו איז ניט קיין ענין אמיתי קען מען עס מבאר זיין אין צוויי אופנים: יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו (אע"פ אז ויחבקהו און נתגלגלו רחמיו) וואָס האָט דערפירט צו וישקהו) איז יע געווען באמיתיות); און אַ צווייטע דיעה איז, אז נכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו, אז נאך דעם ויחבקהו (וואָס איז געקומען מצד נתגלגלו רחמיו), איז באותה שעה ווען ער האט אים אַרומגענומען נכמרו רחמיו: ס'איז געוואָרן א הייסע און שטארקע התרגשות", ביז אַז נשקו בכל לבו. וויי באַלד אָבער אַז די התרגשות און דער נשקו בכל לבו זיינען געווען בלויז באותה שעה, איז דאס ניט קיין ענין אמיתי.

(28) פרשתינו לג, יב. וַיֵּאָמֶר נִסְעָה וְנִלְכָה וְאֵלְכָה לְנִגְדָה:

רש"י ד"ה ואלכה לנגדה. בְּשָׁנָה לָהּ; טוֹבָה זו אַעֲשֶׂה לָהּ, שְׂאֵאָרֶיהָ יְמֵי מַהְלָכָתִי, לְלֶכֶת לְאַט פְּאֵשֶׁר אִתָּהּ צָרִיף, וְנָהוּ לְנִגְדָה – בְּשָׁנָה לָהּ:

(29) רמב"ם הלכות רוצח פרק יב הלכה ה. אִם שָׁאָלוּ לָאֵן אִתָּהּ הוֹלֵךְ יִרְחִיב לּוֹ אֶת הַדְּרָךְ כְּדָרְךָ שֶׁהָרַחֵיב יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ שְׁנַאָמַר (בראשית לג יד) "עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדֹנָי שְׁעִירָה":

(30) שם הלכה ז. וְכֵן אָסוּר לִיהוּדֵי לְהִתְיַחַד עִם הָעַכְפּוּ"ם מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲשׂוּדִים עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים. וְלֹא יִתְלַנֶּה עִמָּהֶן כְּדָרְךָ. פֶּגַע עַכְפּוּ"ם כְּדָרְךָ מִחֲזִירוֹ לִימִינוֹ. הָיוּ עוֹלִין בְּמַעֲלָה אוֹ יוֹרְדִים בְּיַרְיָדָה לֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה וְעַכְפּוּ"ם לְמַעֲלָה אָלָא יִשְׂרָאֵל לְמַעֲלָה וְעַכְפּוּ"ם לְמַטָּה שְׂמָא פֶל עָלָיו לְהַמִּיתוֹ. וְאֵל יֵשֶׁם לְפָנָיו שְׂמָא יִרְץ אֶת גְּלָגְלָתוֹ:

(31) יד מלאכי כללי הרמב"ם אות כד. אָף עַל גַּב דֵּהֲרַמְב"ם סִידְרָא וְלִישְׁנָא דַּמְתַּנִּי נִקְט לִיכָא לְמִימַר דְּכִי הִיכִי דְחַקִּינֵן בְּפִירוּשָׁא דַּמְתַּנִּי הִיכִי נְדַחֵק בְּפִירוּשׁ דְּבְרֵי הַרְמַב"ם דְּבַתְרָאָה הִיא וְאִם אִיתָא דְּסַבְר הִיכִי הוּ"ל לְפִרְשׁ וְלֹא לְסַתּוּם דְּבְרֵיו כְּסַתִּימַת הַמְשַׁנָּה, ב"י י"ד רִישׁ סִי ר"א ד"ה וּמ"ש וְאָף אִם תַּטְּבוּל וְע"ע בְּדְבְרֵי הַרְבַּ הַמַּגִּיד סַפ"ב מֵהַלְכוֹת מְכִירָה וְמָה שְׁפִי בּו שֵׁם הַלְחָם מְשַׁנָּה

דנראה הפך מדברי מוהריק"א והוא עצמו בפ"י מהלכות ס"ת הלכה ד' כתב ואין מכאן השגה על רבינו שהוא ז"ל העתיק המימרא ולשונה וכל מה שתפרש במימרא תוכל לפרש בלשונו ע"כ ועיין ב"ה ח"מ סי' ר"ז סי"א וש"ך י"ד ס"ק י"ד וגנת ורדים חלק א"ה כלל ג' סי' ט"ו ובהלכה למשה ה' מכירה דף כ"ה ג' ול"ד א' ומ"ז ג' ונ"א ב' ובכמה מקומות בספרו:

שדי חמד כללי הפוסקים ס"ה אות א. ראה בסוף.

33 טור יו"ד סימן קנג. שאל לו להיכן אתה הולך ירחיב לו הדרך.

ב"י שם. ומ"ש ירחיב לו הדרך פירושו אם היה צריך שילך עד פרסה יאמר ב' פרסאות אני צריך לילך שמא העכו"ם ימתין מלהכותו עד פרסה שנייה וזה יפרוש ממנו קודם לכן:

לבוש שם ס"ג. ואם ישאל לו הגוי להיכן אתה הולך, ירחיב לו הדרך, שאם צריך לילך פרסה יאמר שתי פרסאות אני הולך, שמא ימתין הגוי מלהכותו עד פרסה שנייה והוא יפרוש ממנו קודם לכן.

34 פרשתינו לב, יז. וימתן בידעך ויבין עדר עדר ויבין ויאמר אלעכבדיו עברו לפני וינח תשימו בין עדר ויבין עדר:

37 חסדי דוד לתוספתא שם. אמנם בלישנא דסיפא יש כאן שינוי מלשון דבגמ', דהתם לא תניא אלא שאלו להיכן הולך ירחיב לו הדרך כדרך וכו', והתם ניהא, אבל הכא הלשון נראה כפול דהיינו ירחיב לו היינו מפליגו דתני בתר הכי. ובירוש' (פ"ב ה"א) נמי גרסינן כדהכא. ויש לפרש דירחיב לו את הדרך היינו כשהולך דרך ארוכה מכמה ימים אם שאלו דמ"מ כמה פרסאות חושב לילך ביום זה ירחיב, שאם דעתו לילך שמנה פרסאות יאמר לו עשרה דאולי ימתין מלשלוח בו יד עד לבסוף והוא ינוח פתאום במלון שימצא לסוף שמנה וינצל הימנו, וסיפא דמפליגו היינו כשהולך מהלך יום אחד בלבד. ומכל מקום אכתי אינו מיושב דפשיטא דהיינו הך דחד טעמא הוא.

41 בראשית רבה שם טו. ויאמר לו עשו אציגה נא עמך וגו' (בראשית לג, טו), בקש ללותו ולא קבל עליו, רבנו פד הנה סליק למלכותא הנה מסתפל בהדא פרושתא ולא הנה נסיב ארמא עמיה, חד זמן לא אסתכל בה ונסב עמיה רומאין [ארמאין] ולא הגיע לעכו עד שמכר הסוס

שלו. (בראשית לג, טז): וישב ביום ההוא עשו לדרך ששערה, וארבע מאות איש שקיו עמו היכן הם, נשמטו כל אהד ואהד הלה לדרך, אמרו שלא נפנה בגחלתו של יעקב. אימתי פרע להן הקדוש ברוך הוא, להלן (שמואל א, ל, ז): ולא נותר מהם איש פי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים וינסו.

יפה תואר שם. ראה הערה 16.

נזר הקודש. מפני שחשודים על הגזל.

44 רא"ש כאן. שאלו להיכן אתה הולך ירחיב לו הדרך. כדרך שהרחיב לו יעקב לעשו דכתיב עד אשר אבא אל אדוני שעירה וכתוב ויעקב נסע סכותה. ומעשה בתלמידיו של רבי עקיבא שהיו הולכין לכזיב פגעו בהו ליסטין. אמרו להן להיכן אתם הולכין אמרו להם לעכו. כיון שהגיעו לכזיב פירשו. אמרו להם תלמידי מי אתם. א"ל תלמידי ר' עקיבא. אמרו להן אשרי ר"ע ותלמידיו שלא פגע בהם אדם רע מעולם:

מאירי כאן. ואם שאלו להיכן הוא הולך ירחיב לו הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר עד אשר אבא אל אדוני שעירה וכתוב ויעקב נסע סכותה וכן כל כיוצא בזה לפי מה שרואה לפי הזמן ולפי המתחבר עמו ולא נתחדש עוד בגמרא על משנה זו דבר:

דקדוקי סופרים כאן. ראה בסוף.

47 פרשתינו לג, ד. ויבין עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צנארו וישקוהו ויבכו:

ספרי בהעלותך ט, י. או בדרך רחוקה נקוד על הה"א. כיוצא בו (שם ל"ג) וישקוהו שלא נשקו בכל לבו. רשב"י אומר הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב אלא נהפך רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.

בראשית רבה פרק עה, ט. ויבין עשו לקראתו וישקוהו (בראשית לג, ד), נקוד עליו, אמר רבי שמעון בן אלעזר בכל מקום שאמתה מוצא הפתב רבה על הנקדה אמה דורש את הפתב, הנקדה רבה על הפתב אמה דורש את הנקדה, פאן לא כתב רבה על הנקדה ולא נקדה רבה על הפתב אלא מלמד שנקמרו רחמיו באותה השעה ונשקו בכל לבו. אמר לו רבי ינאי אם פן למה נקוד עליו, אלא מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו, ונעשה צנארו של אבינו יעקב של שיש וקהו שניו של אותו רשע, ומה תלמוד לומר ויבכו, אלא זה בוכה על צנארו וזה בוכה

על שניו. רבי אבהו בשם רבי יוחנן מיייתי לה מן הקא (שיר השירים ז, ה): צנאןרף כמגדל השן וגו'.

רש"י שם ד"ה וישקהו. נקוד עליו; ויש חולקין בדבר הזה בכריתא דספרי, יש שדרשו נקדה זו שלא נשקו בכל לבו, אמר רבי שמעון בן יוחאי, הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנקמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו (ספרי במדבר):

יומא לח עמוד ב. אמר ליה רבינא למהו מרבנן דהנה מסדר אנדתא קמיה: מנא הא מילתא דאמור רבנן "זכר צדיק לברכה"? אמר ליה, דהא פתיב: "זכר צדיק לברכה!" מדאורייתא מנא לן? דכתיב: "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה", וכתוב: "ואברהם היו יתה לגוי גדול ועצום". מנא הא מילתא דאמור רבנן "שם רשעים ירקב"? אמר ליה, דהא פתיב: "ושם רשעים ירקב". מדאורייתא מנא לן? דכתיב: "ויאחזל עד סדום", וכתוב: "ואנשי סדום רעים וחסאים לה' מאד".

בראשית רבה פרק מט, א. וה' אמר המכסה אני מאברהם (בראשית יח, ז), רבי יצחק פתח (משלי י, ז): זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב, אמר רבי יצחק כל מי שהווא מזכיר את הצדיק ואינו מברכו עובר בעשה, מה טעמיה זכר צדיק לברכה. וכל מי שהווא מזכיר את הרשע ואינו מקללו, עובר בעשה, מה טעמיה ושם רשעים ירקב. אמר רבי שמואל בר נחמן, שמתן של רשעים דומים לכלי קוריס, מה פלי קוריס כל מה שאת משתמש בהם הם עומדים, הנחתם הם מתרפים, כך שמעת מימיה אדם קורא שם בנו פרעה, סיסרא, סנחריב, אלא אברהם, יצחק, יעקב, ראובן, שמעון. רבי ברכיה ורבי חלב משום רבי שמואל בר נחמן ורבי יונתן, כשהנה מגיע לפסוק הנה (אסתר ב, ו): אשר הגלה מירושלים עם הגולה וגו', הנה אמר נבוכדנצר שחיק עצמות, ולמה לא הנה אמר פן בירמיה, אלא שכל נבוכדנצר שכתוב בירמיה חי הני, ברם הקא מת הני. רב פי הנה מטי להמן בפורים, אמר ארור המן וארורים בניו, לקיים מה שצאמר: ושם רשעים ירקב. אמר רבי פינחס חרבונה זכור לטוב. אמר רבי שמואל בר נחמן מצינו שהקדוש ברוך הוא מזכיר שמן של ישראל ומברכו, שצאמר (תהלים קטו, יב): ה' זכרנו יברך. רב הונא בשם רב אחא אמר אין לי אלא ששים רבוא, מנין שכל אחד ואחד מישראל שהקדוש ברוך הוא מזכיר שמו ומברכו, שצאמר: וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, ואברהם היו יתה לגוי גדול ועצום, לא הנה צריך קרא למימר אלא ויאמר ה' ויעקת

סדום ועמרה פי רבה, אלא אמר הקדוש ברוך הוא הנפרתי את הצדיק ואיני מברכו, ואברהם היו יתה לגוי גדול.

תנחומא בובר נח, ט. ויזכור אלהים את נח. זש"ה זכר צדיק לברכה (משלי י, ז), זה נח שכתוב בו איש צדיק, ושם רשעים ירקב (שם), זה דור המבול שנרקבו מן העולם, שנאמר וימח (בראשית ז, כג), מהו וימח, כענין שנאמר כי מחה אמה (שמות יז, יד), לפיכך ושם רשעים ירקב.

נח ו, ט. אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים הנה בדרתיו את האלהים הטהרה-נח:

רש"י ד"ה אלה תולדות נח נח איש צדיק. הואיל והזכירו ספר בשבחו, שצאמר זכר צדיק לברכה (משלי י, ז). דבר אחר למקד שיעקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים:

וירא יח, יח. ואברהם היו יתה לגוי גדול ועצום ונברכו- בו כל גויי הארץ:

רש"י ד"ה ואברהם היו יהיה. מ"א: זכר צדיק לברכה, הואיל והזכירו – ברכו. ופשוטו: וכי ממנו אני מעלים, נהרי הוא חביב לפני להיות לגוי גדול ולהתברך בו כל גויי הארץ.

48) רבינו חננאל ע"ז שם כו עמוד א. רב מנשיא הוה אזיל לבי תורתא פגעו ביה גנבי אמרו ליה להיכן קא אזלת הרחיב להן את הדרך ואמר להן לפומבדיתא אמרו הם בדעתם במקום פלוני נקח מה שעמו כי מטא לבי תורתא פריש ועאל למדינתא אמרו ליה תלמיד יהודא רמא אנת אמר להו ידעיתו ליה ורמאה קריתו ליה ליהוה הנך אינשי בשמתיה עבוד גנובתא ולא אצלחו אתו כולהו תבעו ושרא להו חד מינייהו לא אתא אכליה אריא:

49) עיון יעקב לע"י שם. ראה הערה 17.

50) חוות יאיר. ראה הערה 3.

שה"ג. חוות יאיר סימן עג. שו"ת חוות יאיר סימן עג. והנה חזרתי והשבתי להרב הגאון על דבריו (ע"ל תשובה ס"ו דף ל"ח ע"א) כי מ"ש בשם הר"ן וה"ה לא נעלם מנגד עיני שהרי הב"י סתם כדבריהם בש"ע ר"ס קנ"ג ובמקומות שאינן חשודים וכו' רק שנ"ל דלא דמי דשם אין הטעם רק לפני עיור ומפני דבפונדקאות אין ענין המעשה הנתעב דבר סתר דשכיחא רבים ובפרט בארוות סוסים לכן יש לחלק ולומר דווקא בימיהם שלא היו עונשין והיה נעשה להם כהיתר כדמוכח מהנהו

עובדא דבגמרא ע"ז סוף דף כ"ב (ונ"ל דלגודל הרגלם בכך אסרו רז"ל בכל גוונא אף שהיה מקום לומר דבדאית לגוי ג"כ בהמה שרי וידעתי שיש פתחון פה לומר אפילו אית ליה בהמה יחשוק בוז דחביבין עליהן בהמתן של ישראל רק דא"כ גם גבי הקרבה לע"ז יש חשש שיקריב שניהם או ניחא לי' טפי בבהמות ישראל והא ודאי ליתא כדמוכח בפ"ק דע"ז ו' ע"א) מש"כ ענין היחוד שעקרו מפני שע"י היחוד בלי רואה יתקפהו יצרו ולא ידע מזה איש ותדע שהרי גם יחוד אשה עם ישראל אחד או אפ"י עם שנים ופריצי אסור אעפ"י דבדאי מענשינן אלא ע"כ משום שהוא דבר שבצנעה ולכך תרי דפריצי לא יפרסמו ויחטאו שניהם וכן בגוי אפילו אשתו עמו לא תפרסם ולא מרתת כלל משום עונש לכן אין לחלק בזה וע"ק הרי גבי גזירות חז"ל קי"ל אפילו בטל הטעם הגזירה קיימת (וזה קשה גם על חילוקי גדולי הראשונים דורות הקדמונים בין דורות אלו בקצת דברים) וא"כ חלילה נקל בסתם יינם שלא היה הגזירה רק משום בנותיהם ויחוד דא"א חמור טפי דדאורייתא היא אפילו עם ישראל (אלא דנ"ל דמדאורייתא לא נאסר רק ביחוד גמור רק דחז"ל אמרו דאין אשתו משמרתו ואפילו כמה גוים אצלו רק דצ"ע דה"ל להש"ס ע"ז ל"ו לתרץ כך דשמאי והלל גזרו אף בשני גוים ואשתו עמו. וי"ל דזה דוחק דסתם אמר גזרו על בנותיהן ומ"מ קושט' דמילתא דמדאורייתא דווקא יחוד ממש הוא והיא לבדם ויליף מקרא דמסית דג"כ מסתמא בסתר כבקרא רק רז"ל אסרו גם בתרי כשירי ובג' פריצי ובגוי אפ"י אשתו עמו) וכן פת של גוים שכתב הרשב"א דאפילו פת של כומרין דלא שייך חתנות אסור כבהג"ה ש"ע ר"ס קי"ב ולפי מ"ש הרב נתיר בזמן הזה דלא שייך חתנות בשום ענין ובשום גוי. וראיתי שהוא פוסח על שני סעיפים וטעמים באשר הרגיש שאין בשום אחד לבדו ממש הא דלא שכיח! והא דמענשי ולא זה וזה שיש בהם רוח חיים כי טעם דמענשי גם בימיהם היו מענשין בלי ספק על ש"ד. ומפני כך ג"כ לא היה שכיח. ועוד נ"ל דלא הקילו הר"ן וה"ה רק בחשד רביעה שהוא מצד עצמו דבר נתעב ונאלח בעיניהם ואינם חשודי' בה וזהו עיקר הטעם ולכן לא זכר ה"ה בשם הרשב"א טעם דמענשי ור"ל אפילו בלי מורא עונש. ולכן לא זכר הב"י בש"ע להקל גבי יחוד ישראל או ישראל'י אף ששנויים יחד בסי' זה. על כן אני מחזיק בדברי הראשונים שמפני שעיקר מחיותינו מהם ומוכרחים אנו לישא וליתן עמהם ומפני שנשי דידן ג"כ נושאות ונותנות בשלנו ואנחנו טרודים מאד על המחיה דקשים מזונותינו וצריכים אנו לשלוח נשינו

אליהם לישא וליתן עמהם וה"ל קרוב שאין הציבור יכולים לעמוד בו ומזה נתפשט התירו אף על פי שבאמת אינו מותר בלי ב"ד שיתירו כ"ש יחוד שהוא מ"ח דבר שאפילו אלי' אינו יכול לבטל כמ"ש התוס' פ"ב דע"ז ל"ו ע"א וע"ב מ"מ ממילא מפני רוב הצורך נתפשט ולא ראו חכמי דורות למחות מפני שראו שא"א לעמוד בגזירתם א"נ מיחו ולא הועיל ואפשר דע"י חימוד ממון משא ומתן ילכו בלי ציווי בעליהן וכבר כתב הר"ן דכל מידי דלא מפורש בתורה לא מחינן בידיהו הובא בש"ע ת"ח. וזה הוא טעם פרצת הדור בזה ויספיק גם ליחוד אנשים עמהם דנוהגין היתר ותו לא מדי: יאיר חיים בכרך.

51) מאירי ע"ז כו עמוד א. הרבה ראינו שמתפלאים על שבזמנים אלו אין אדם נזהר מדברים אלו כלל ואנו כבר ביארנו עיקר כונת הספר על איזו אומה היא סובבת כמו שיעידו ימי אידיהן שהזכרנו שהם כלם לאמות הקדומות שלא היו גזורות בדרכי הדתות והן אדוקות ומתמידות בעבודת האלילים והכוכבים והטליזמאש שכל אלו וכיוצא בהן הם עיקרי ע"ז כמו שהתבאר ומ"מ לענין חשש איסור שבת וחשש איסור מאכלות ומשתאות כיון נסך וסתם יינם ושאר איסורין הדומים לאלו הן שנאסרו בהנאה הן שנאסרו באכילה הן מאותם שגזרו עליהם מחשש חתנות כל האומות שוות בו חוץ מאיסור הנאה בסתם יינם לדעת רוב מפרשים כמו שיתבאר במקומו במסכת זו ומעתה יהו דברים אלו מיושרים על לבך ולא נצטרך להשיבם בכל דבר ודבר אלא שתהא אתה בוחן באיזו אתה מפרשם על האמות הקדומות ובאיזו אתה מפרש על כלל הכל ובין ותדע: **הגוים** והרועים בהמה דקה ישראלים שסתמם מתמידים בגזל ומשוקעים בו עד שנעשו בכך כפורקים מעליהם עול תורה אלא שלא מחמת פיקור הם עושים אלא מחמת ממון ומ"מ כל שבא להם ההיזק מאליו אין אנו מצווים להשתדל בהצלתם ואף בזו של גוים צריך אתה לבחון מה שהקדמנו באיזה גוי הוא אומר כן ר"ל שבעובדי האלילים נאמר שלא היו גדורים בדרכי הדתות ואדרבה כל עבירה וכל כיעור יפה בעיניהם וכבר אמר ראש הפילוסופים הרגו מי שאין לו דת הא כל שהוא מעובדי האלהות אע"פ שאינו מכלל הדת אינו בדין זה חלילה וחס וכבר ידעת בגר תושב והוא שקבל עליו שבע מצות שאתה מצווה להחיותו:

מאירי ב"ק לז עמוד ב. שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור מדין רעהו ושל נכרי שנגח של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם מתוך שאין חסים על ממון זולתם קונסין אותם שלא ירגילו עצמם להזיק ולפי מה

שנאמר בגמרא דוקא בעממים שאינם גדורים בדרכי דתות ונימוסים כמו שאמר עליהם בגמרא ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח שלא קיימום עמד והתיר ממונם כל שעה שהדין מחייבם בכך הא כל ששבע מצות בידם דינם אצלנו כדינו אצלם ואין נושאין פנים בדין לעצמנו ומעתה אין צריך לומר שכן באומות הגדורות בדרכי דתות ונימוסים:

מאירי קיג עמוד ב, נמצא שאף עובדי האלילים ושאינם גדורים בדרכי הדתות אסור לגזלם ואם נמכר לו ישראל אסור לצאת מידו בלא פדיון וכן אסור להפקיע את הלוואתו ומ"מ אין אדם חייב לחזור אחר אבדתו כדי להחזירה לו ולא עוד אלא אף מי שמצא אבדתו אינו חייב להחזירה שמציאה מקצת קנין הוא וחזרתו דרך חסידות ואין אנו כפופים לחסידות למי שאין לו דת וכן טעותו אם טעה מאליו שלא מתחבולתו ולא מהשתדלותו אין הכרח בהשבתו ומ"מ אם נודע לו על כל פנים חייב להחזירו וכן אף באבדה כל צד שיהא חלול השם בעוכבה מחזירה הא כל שהוא מעממין הגדורים בדרכי הדת ועובדי האלהות על איזה צד אע"פ שאמונתם רחוקה מאמונתנו אינם בכלל זה אלא הרי הם כישראל גמור לדברים אלו אף באבדה ואף בטעות ולכל שאר הדברים בלא שום חלוק: **טעות** זו שפטרנו המקבלו מעובדי האלילים כמו שהזכרנו דוקא שלא בא בהשתדלותו כלל כמו שביארנו ולא עוד אלא שלכתחלה צריך שיאמר התבונן בדבר זה שעליך אני סומך ואם יבין ושב אבל אם אמר לו הגוי לישראל עליך אני סומך אין לו דרך עוד לעכבו בשום פנים:

(52) ב"י או"ח סימן כ. שמא יתלוה ישראל עם הא"י הזה וסבור ישראל הא דהא יש לו ציצית ויהרגנו (לפי שהיו חשודים על שפיכות דמים בימים הקדמונים).

שולחן ערוך שם ס"ב. אין מוכרין טלית מצוייצת לעכו"ם שמא יתלוה עם ישראל בדרך ויהרגנו אפ"ל למשכן ולהפקיד טלית מצוייצת לעכו"ם אסור אא"כ הוא לפי שעה דליכא למיחש להא:

שו"ע הרב שם ס"ו. אין מוכרין טלית מצוייצת לנכרי אפלו הוא תגר, שלא יתלבש בה הנכרי וינדמה לישראל הרוצה אותו שהוא ישראל, שהרי הוא לבוש בציצית, ויתלנה עמו בדרך ויהרגנו הנכרי, שהנכרי חשוד על שפיכת דמים. וכן אין ממשקנין ואין מפקידין טלית מצוייצת אצל נכרי, אלא אם פן הוא לפי שעה, בענין שאין לחשש שמא יתלנה עמו ישראל בדרך:

באר הגולה לשו"ע חו"מ סימן תכה ס"ק ש. לא אמרו חז"ל דבר זה אלא על העכו"ם שהיו בזמניהם שהיו עובדי כוכבים ומזלות ולא היו מאמינים ביציאת מצרים ובחדוש העולם אבל אלו הגוים אשר אנחנו אומה ישראלים חוסים בצל שלהם ומפוזרים ביניהם הם מאמינים בחדוש העולם וביציאת מצרים ובעיקרי הדת וכל כוונתם לעושה שמים וארץ כמ"ש הפוסקים והביאו רמ"א בא"ח סי' קכ"ו בהגה לא די שאין איסור להצילן אלא אפילו אנחנו מחוייבים להתפלל בשלומם וכאשר האריך בזה בעל מעשה ה' בסדר הגדה בפסוק שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך שדוד המע"ה התפלל לשפוך על העכו"ם אשר אינם מאמינים בחידוש העולם וענין האותות והנפלאות אשר עשה השי"ת לנו במצרים ובמתן תורה אבל הגוים אלו אשר אנחנו בצילם חיים וחוס"י תחת כנפיהם הם מאמיני' בכל אלה כמ"ש ועל משמרתינו אנחנו עומדי' להתפלל תמיד על שלום המלכות והשרים להצלחתם ועל כל מדינות ומקומות ממשלתיהם וכו' הרמב"ם דהלכה כר' יהושע בפרק חלק (סנהדרין דף ק"ה ע"א) דאפילו חסידי עכו"ם יש להם חלק לעוה"ב.

(53) שו"ע הרב סימן שפב ס"א. דירת נכרי קדירת בהמה. לפיכך הדר עם הנכרי בנכר אינו אוסר עליו, עד שיחיו בו ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה, וצריכים לערב יחד — א"י גם הנכרי אוסר עליהם, ואין ערוכם מועיל עד שהנכרי ישפיר להם רשותו שבנכר. ולא משום שדירתו דירה, אלא מפני שחששו חכמים שמא ילמדו הישראלים ממעשה הנכרי שישדורו בנכר אסת, ובקשו עלה למנוע דירת הישראל עם הנכרי, ולכן אמרו שאין ערוכ מועיל במקום נכרי ואין בטול רשות מועיל בנכרי עד שישפיר, והנכרי לא ירצה להשפיר מפני שיחוש לכשפים, ויקשה בעיני הישראל דירתו עמו מפני אסור טלטול, ויצא משם. ולפי שאינו מצוי שידור ישראל אהד עם נכרי בנכר, מפני שיחוש לעצמו שמא יתרגנו, פי הנכרים חשודים על שפיכת דמים — לכן לא הצרכו לאסור עליו הטלטול משום דירת הנכרי כדי שיצא משם. אבל ב' ישראלים אינם יראים ממנו ודרים עמו, וילמדו ממעשיו. ומכל מקום אם ישראלים רבים דרים בבית אהד — אינו אוסר עליהם, אף על פי שאינם יראים ממנו, כי לא רצו חכמים לחלוק בין בית שדר בו אהד לבית שדרים בו הרבה, והתירו בבית אהד בכל ענין. ולא עוד אלא אפלו בתים הרבה שבנכר והם בבית אהד, שאינם אוסרים זה על זה, כגון האחין שדרים כל אהד בבית בפני עצמו ומקבילים פרוס מאביהם הדרים עם

הַנְּכָרִי בְּחֶצֶר, וְכָל פְּיוּצָא בְּהֵם מִמָּה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִמָּן ש"ע
שְׂאֵין צְרִיכִים לְעָרֵב בִּינֵיהֶם — אֵין צְרִיכִים גַּם כֵּן לְשִׁכּוֹר
רְשׁוֹת מִנְּכָרֵי הַדֶּר עֲמָקֵם בְּחֶצֶר:

59) יד מלאכי כללי הפוסקים כללי הרמב"ם אות ב.
הדבר ידוע שהרמב"ם ושאר מחברי ספרים רובם ככולם
אינם אלא מעתיקי הגמרא ולזה דבר שלא בא בגמרא
אלא בקושיא אגב גררא אין דרכם להעתיקו, פר"ח י"ד
סי' פ"ג ס"ק ז' וע"ע במים חיים שלו דף ל"ג ד' ובמשנה
למלך פח"י מהלכות מעשה הקרבנות וב"י י"ד סי' קצ"ו
וב"ה י"ד סי' מ"ה ס"ח וסי' רי"ז סי"א וכ"כ משפטי
שמואל סי' צ"א שהרמב"ם אינו כותב בספרו אלא מה
שמבואר בגמ' וכן מצאתי בשו"ת זרע אברהם חי"ד סי'
ל"ד דף קכ"ט ד' דמלאכת הרב ז"ל אינה אלא להעתיק
הדברים הנאמרים בש"ס לא לדחות פשט דברי הש"ס
וע"ע סדר אליהו רבא וזוטא דף מ"ז ג' שכתב דלהכי
קרא שמו משנה תורה וכו' ע"ש ומצאתי להכנה"ג בא"ה
סי' קנ"ט הגהות הב"י אות י"ט שכתב דזה אינו שהרי
בכמה מקומות מביא מה שנאמר בגמרא עלי צד הדיוק
או ברמז עיין שם.

שם אות ה. אין להוציא דין ממה שהרמב"ם מביא דין
א' במקום זה ולא הביאו במקום אחר כגון דין דשייך
לענין תרומה וגם למאכלות אסורות אין לנו לומר
מדהביאו בדיני תרומה ש"מ דבמאכלות אסורות לא ס"ל
הכי כי כבר נודע שאין דרכו של הרמב"ם לחדש דינים
רק להעתיק דיני התלמוד כצורתם וכלשונם כל אחד
ואחד על מקומו וכנו, פר"ח י"ד סי' צ"ט ס"ק כ"א דף
צ"א א' אבל בטור ושאר פוסקים אמרינן כן עיין ב"י
ח"מ סי' ל"ה ס"ז:

60) שיחות חלק ו עמוד 26. שוין גערעדט פיל מאל,
אז בשעת, מען לערנט אפ איין ענין פון א צווייטן, איז
כאטש אז לכאורה קען מען זאגן, אז דער לימוד איז בלויז
א ראי' פאר אונז (אז בכדי מיר זאלן וויסן דעם ענין מוזן
מיר אים אפלערנען פון צווייטן ענין), איז אבער,
אריינטראכטנדיק זיך אין שלימות התורה (ובמילא -
תכלית הדיוק אין אלע אירע פרטים) מוז מען אָננעמען
אז בפנימיות הענינים, איז דער ענין המלמד וואָס
באשטימט ווי און וואָס דער ענין הנלמד איז - איז ער
דער טעם אָדער די סיבה פון דעם ענין הנלמד כי (גופא,
אָדער עכ"פ פון זיין המשכה און גילוי צו אונז).

לקוטי שיחות חלק כא עמוד 74. שוין גערעדט פיל
מאל", אז בשעת מען לערנט אפ איין ענין פון א צווייטן,
כאטש אז לכאורה איז דער לימוד בלויז א ראי' פאר אונז
(בכדי מיר זאלן וויסן דעם ענין דארפן מיר עם אפי
לערנען פון צווייטן ענין), אעפ"כ מצד שלימות התורה
(ובמילא תכלית הדיוק אין אלע אירע פרטים), מוז מען
אננעמען אז בפנימיות הענינים איז דער ענין המלמד
(ניט נאר קובע ומלמד דעם אופן פון דבר הנלמד, נאר
ער איז אויך) דער טעם אָדער די סיבה פון דעם ענין
הנלמד (עצמו, אדער עכ"פ פון זיין המשכה און גילוי צו
אונז).

61) תנחומא לך לך ט. אָמר רבי יהושע דְסַבְרִין, סִימָן
נָתַן לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, שְׁפָל מֵה שְׂאָרְעָה לוֹ
אַרְע לְבָנָיו. פִּי צֵד? בְּחֶר בְּאַבְרָהָם מִכָּל בֵּית אָבִיו,
שְׁנָאָמַר: אַתָּה הוּא ה' הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחֶרְתָּ בְּאַבְרָם
וְהוֹצֵאתוּ מֵאוּר כְּשָׂדִים וְשָׂמַתְּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם (נחמיה ט, ז).
וּבְחֶר בְּבָנָיו מִשְׁבָּעִים אַמּוֹת, שְׁנָאָמַר: כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה
לֵה' אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בְּחֶר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים
אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה (דברים יד, ב). לְאַבְרָהָם נֶאֱמַר לָךְ
לָךְ, וּלְבָנָיו נֶאֱמַר אַעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ
הַכְּנַעֲנִי וְהַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִיזִי וְהַחֲתִי וְהַיְבוּסִי אֶל אֶרֶץ
נִבְתַּח חֶלֶב וּדְבָשׁ (שמות ג, ז). לְאַבְרָהָם נֶאֱמַר: וְאַבְרָכָךָ
וְאֶגְדָּלְךָ שְׂמֶךָ וְהָיָה בְּרַכְיָה וְאַבְרָכָה מִבְּרַכְיָה. וּלְבָנָיו נֶאֱמַר:
בְּרַכְיָה ה'. לְאַבְרָהָם נֶאֱמַר: וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל, וּלְבָנָיו
נֶאֱמַר: וְמִי גוֹי גְדוֹל (דברים ד, ח). אַבְרָהָם פְּתִיב בּוֹ: אַתָּה
הָיָה אַבְרָהָם (יחזקאל לג, כד). וַיִּשְׂרָאֵל: וְמִי כְעֶמְךָ יִשְׂרָאֵל
וְגו' (דה"א יז, כא). לְאַבְרָהָם נֶאֱמַר: וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ נֶגֶד
אַבְרָם מִצְרַיִמָּה לְגוֹר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ. וּלְבָנָיו
פִּינּוּן שִׁשְׁבוּ לְמִצְרַיִם, וְהָרָעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ (בראשית מג, א).
אַבְרָהָם עַל יְדֵי הָרָעַב יָרַד לְמִצְרַיִם, וְאַף בָּנָיו עַל יְדֵי
הָרָעַב יָרְדוּ לְמִצְרַיִם, שְׁנָאָמַר: וַיָּרְדוּ אֲחֵי יוֹסֵף עֲשָׂרָה
לְשִׁפְרָ בְּרַ מִמִּצְרַיִם (בראשית מב, ג). אַבְרָהָם פְּשִׁירַד נְדוּדוֹגוֹ
לוֹ הַמִּצְרַיִם, וַיִּרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הִיא מְאֹד
(בראשית יב, יד). אַף לְבָנָיו, הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה
כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׁנָאִינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ
וְעָלָה מִן הָאֶרֶץ (שמות א, י).

בראשית רבה פרק מ, ו. וְלֹא אַבְרָם הִיטִיב בְּעִבּוּרָה וַיְהִי
לוֹ צָאן וּבָקָר וְגו' וַיִּצְוּ עָלָיו פְּרֻעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ
(בראשית יב, טז כ), רַבִּי פִּינְחָס בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָא רַבָּה
אָמַר, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ צָא וּכְבַשׁ
אֶת הַדֶּרֶךְ לְפָנֵי בְנֵיךָ, אֶת מוֹצֵא כָּל מֵה שֶׁפְּתוּב בְּאַבְרָהָם
פְּתִיב בְּבָנָיו, בְּאַבְרָהָם פְּתִיב (בראשית יב, י): וַיְהִי רָעַב

בְּאֶרֶץ, בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (בראשית מה, ו): כִּי זֶה שְׁנֵתִים הִרְעַב בְּקָרֵב הָאָרֶץ. בְּאֶבְרָהָם כְּתִיב: וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרָיִמָה לְגֹר שָׁם, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (במדבר כ, טו): וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרָיִמָה. בְּאֶבְרָהָם כְּתִיב: לְגֹר שָׁם, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (בראשית מז, ד): לְגֹר בְּאֶרֶץ פְּאֵנוּ. בְּאֶבְרָהָם כְּתִיב: כִּי כָבֵד הִרְעַב בְּאֶרֶץ פְּנֵעוּ, בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (בראשית מג, א): וְהִרְעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ. בְּאֶבְרָהָם כְּתִיב: וַיְהִי פְאֹשֶׁר הַקָּרִיב, בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (שמות יד, י): וּפְרָעָה הַקָּרִיב. בְּאֶבְרָהָם כְּתִיב וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶת־יָחִידִי, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (שמות א, כב): כֹּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיְאָרָה תִשְׁלַיְכֶהוּ. בְּאֶבְרָהָם כְּתִיב: אֲמָרִי נָא אֲחֹתִי אֶת־לַמְעַן יִיטֵב לִי בְעַבְדוֹתָ וְגו', וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (שמות א, כ): וַיִּיטֵב אֱלֹהִים לְמִיֻלְדוֹת. בְּאֶבְרָהָם כְּתִיב: וַיְהִי כְבוֹד אֲבָרָם מִצְרָיִמָה, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (שמות א, א): וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָה. בְּאֶבְרָהָם כְּתִיב: וְאֲבָרָם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֵהוּ, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (תהלים קה, לו): וַיִּצְיָאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב. בְּאֶבְרָהָם כְּתִיב: וַיִּצְוּ עָלָיו פְּרָעָה, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (שמות יב, לג): וַתִּחְזַק מִצְרַיִם עַל הָעָם. בְּאֶבְרָהָם כְּתִיב: וַיִּלְךָ לְמִסְעָיו, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (במדבר לג, א): אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

רמב"ן לך לך יב, ו. ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם אומר לה כלל תבין אותו בכל הפירושים הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול הנפירוהו רבותינו בדרך קצרה ואמר (תנחומא ט), כל מה שארע לאבות סימן לבנים. ולכן יאריכו הכתובים בספור המסעות ונפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשב החושב בהם פאלו הם דברים מיתרים אין בהם תועלת, וכלם באים ללמד על העתיד, כי פאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו. ודע כי כל גזרת עירין פאשר תצא מכח גזרה אל פועל דמיון, תהיה הגזרה מתקנת על כל פנים. ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות, כמאמר ירמיהו שצנה לברוך "והיה ככלותה לקרא את דברי הספר הזה תקשר עליו און והשלכתו אל תוך פרת ואמרת פכה תשקע בבל" וגו' (ירמיה נא סג טד), וכן ענין אלישע בהניחו זרועו על הקשת (מלכים ב יג טז-יז) "ויאמר אלישע ירה ניר ויאמר חץ תשועה לה" וחס תשועה בארם", ונאמר שם (מלכים ב יג ט) "ויקצף עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים אז הפית את ארם עד פלה ועתה שלש פעמים תכה את ארם". ולפיכך החזיק הקב"ה את אברהם בארץ ועשה לו דמיונות בכל העתיד להעשות בזרעו, והבן זה. ואני מתחיל לפרש הענינים בפרט בפסוקים בעזרת השם:

ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם היא עיר שכם, כי

זה שם המקום ההוא, ושכם בן חמור על שם עירו נקרא. וכתב רש"י (רש"י על בראשית י"ב:ו') נכנס לתוכה עד מקום שכם להתפלל על בני יעקב פשיבאו מן השדה עצבים. ונכון הוא. ואני מוסיף כי החזיק אברהם במקום ההוא תחלה וקדם שנתן לו את הארץ, נרמז לו מזה כי בניו יכבשו המקום ההוא תחלה קדם היותם זוכים בו, וקדם היות עון יושב הארץ שלם להגלותם משם. ולכן אמר "והפנעני אז בארץ". וכאשר נתן לו הקב"ה הארץ במאמר, אז נסע משם ונטע אהל בין בית אל ובין העי, כי הוא המקום אשר כבש יהושע בתחלה. ויתכן שהזכיר הכתוב "והפנעני אז בארץ" להורות על ענין הפרשה, לומר כי אברהם בא בארץ פנעו ולא הראהו השם הארץ אשר יעדו, ועבר עד מקום שכם, והפנעני הגוי המר והנמקה אז בארץ, ואברהם ירא ממנו ולכן לא בנה מזבח לה. ובבואו במקום שכם בארון מורה נראה אליו השם ונתן לו הארץ, וסרה יראתו, כי כבר הבטח בארץ אשר ארצה, ואז בנה מזבח לה' לעבדו בפרהסיא: **וארון מורה** זהו במקום שכם, ונקרא גם פן "אלוני מורה" כמו שכתוב (דברים יא ל) "מול הגלגל אצל אלוני מרה", ושם הר גרזים וחר עיבל בשכם וקרוב לירדן שפאו שם בתחלת ביאתם בארץ. אבל "אלוני ממרא" הוא מקום אשר הוא בארץ חברון רחוק מן הירדן. ודע כי בכל מקום שיאמר הכתוב "אלוני ממרא", שם "ממרא" הוא על איש אמורי שהמקום ההוא שלו, כמו שפאמר (בראשית י"ד:יג) "והוא שכן באלני ממרא האמרי אחי אשפל ואחי ענר", וכל "אלון מורה" ו"אלוני מורה" נקרא המקום ההוא על שם איש ששמו "מורה" אבל זה פנעני הוא מארץ הפנעני היושב בערבה. וכשיזכיר הכתוב ממרא סתם הוא שם העיר, כמו שפאמר (בראשית ל"ה:כ"ז) "ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע היא חברון" "על פני ממרא היא חברון" (בראשית כ"ג:י"ט), כי האיש אשר לו אלוני נקרא על שם העיר. וכן שכם בן חמור פשם העיר שכם. ובבראשית רבה (בראשית רבה מ"ב:ח'), על דעתה דרבי יהודה אתרא הוא דשמה ממרא, ועל דעתה דרבי נחמיה גברא הוא דשמה ממרא:

לקוטי שיחות חלק טו עמוד 74. דער רמב"ן בפרשתנו איז מבאר אז דאס וואָס די תורה איז מאריך בספור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים (פון די אבות) .. כולם באים ללמד על העתיד" [ווי עס שטייט אין מדרש כל מה שאירע לאבות סימן לבנים"], ווי ער איז מסביר בי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבוא לזרעו ודע כי כל גזירת

עירין כאשר תצא מכח גזירה אל פועל דמיון תהי' הגזירה מתקיימת על כל פנים" (ווי ער ברינגט די דוגמאות בזה ביי די נביאים). עד"ז ויתירה מזו, קען מען זאגן בנוגע די תורה ומצות של האבות (ווי עס איז מבאר בארוכה אין חסידות אז זייערע תורה ומצות זיינען געווען א הכנה ונתינת כח אז עס זאל קענען זיין נתינת התורה ומצות במ"ת, און אז אין די מצות וואס אידן טוען מיט דברים גשמיים לאחר מ"ת זאל זיך אויפטאן המשכת אלקות.

פענה רזא. יעבר נא אדוני לפני עבדו, במדרש פירשוהו על חלוקת העולמות, שאמר יעקב שיקח עשו חלקו ראשונה דהיינו העוה"ז, ואני אתנהלה לאטי לסבול צרת הגלות עד אבא אל אדוני שעירה כדכתיב ועלו מושיעים וגו', אבא" אל" אדוני" שעירה" ס"ת אלי"ה כענין שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה וגו' (ורמז הדבר דוקא בס"ת כי יהי' זה באחרית הימים וסוף הכבוד לבא):

(63) תניא פרק לו. וְלִזְהָרָה נִתְּנָה הַקְּדוּשָׁה בְּרוּחֵהּ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, שְׁנִקְרָאת עוֹז וְכַח, וְכַמְּאֵר רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוּם לְבָרְכָהּ, שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּחֵהּ הוּא נוֹתֵן פֶּחַ בְּצַדִּיקִים לְקַבֵּל שְׂכָרָם לְעֵתִיד לְבָא, שְׁלֵא יִתְבַטְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת מְמֻשׁ בְּאוֹר ה' הַנִּגְלָה לְעֵתִיד בְּלִי שׁוּם לְבוּשׁ, כְּדִכְתִּיב: "וְלֹא יִכְנָף עוֹד מוֹרִידָה [פִּירוּשׁ, שְׁלֵא יִתְפַּסֵּה מִמֶּה בְּכִנּוּף וְלְבוּשׁ], וְהָיוּ עֵינָיָהּ רוֹאוֹת אֶת מוֹרִידָה", וְכִתִּיב: "כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ וְגו'", וְכִתִּיב: "לֹא יִהְיֶה לָּךְ עוֹד הַשְּׂמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְגו'". כִּי ה' יִהְיֶה לָּךְ לְאוֹר עוֹלָם וְגו'.

(64) ישע'י ס, יט. לֹא־יִהְיֶה־לָּךְ עוֹד הַשְּׂמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְלַיְלָמָה הַיָּרֵחַ לְאֵי־יָאִיר לָּךְ וְהָיָה־לָּךְ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וְאַל־תִּהְיֶה לְתַפְאֶרְתָּךְ:

(65) שם פסוק ג. וְהִלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמַלְכִים לְנֹגַהּ זִרְחָךְ:

(66) שם מ, ה. וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יִהְיֶה דִבָּר:

(67) פרשתינו לג, יח. וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם עֵיר שְׂכָם אֲשֶׁר בְּאַרְצָא פְּנֵעַן בְּבֵאוֹ מִפְּתֵן אֲרָם וַיַּחַן אֶת־פְּנֵי הָעִיר:

רש"י ד"ה שלם. שְׁלָם בְּגוּפוֹ, שְׁנִתְרַפָּא מְצַלְעָתוֹ; שְׁלָם בְּמַמוֹנוֹ, שְׁלֵא חָסַר כְּלוּם מִכָּל אוֹתוֹ דוֹרוֹן; שְׁלָם בְּתוֹרָתוֹ, שְׁלֵא שָׁכַח תְּלִמוּדוֹ בְּבֵית לְבָן (שבת ל"ג):

(69) עובדי' א, כא. וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּתֵר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת־תֵּר עֲשׂוֹ וְהִיָּתָה לִיהוָה הַמְּלוּכָה:

בראשית רבה פרשת עה סימן יח יט כ סדר וישלח תמח

מ"מ הפסוקי

כדלעיל אי נמי שמתחלה לא חססו שלא הכירו במצלת יעקב ונפשה שרלו פניו הכרת פניו פנתה בו כי מוט של חסד משוך עליו ויתכן שכשכבש עשו לטוב לרכבו הוא שנשמוטו שאף על פי שכבש מיעקב כשלוס חסדוהו שמה אם ילך יעקב ללרבו בנ"ט עד אשר אבוא אל ארצו שצירה או יצב בו :

אימתו פרע להם כי ה' נתן שכר הנוסס מ"ה בעולם הזה על דרך ומסלם לשונולו אל פניו וכעובדא דלמא בן נתינה דפ"ק דקדושין :

כי ק"ט ח"י שיהו מהעמלקי ויתכן שיהו מבני ארבע מאות איס דעשו ונשמר להם זכות אבות :

כ כמה שנים ונקפא מניה למדך קרלי כדרך שאלמו דפרק קמא דיו"ט גבי כינל הלביגן :

יה פדש סוכות וכות וסוכות כי הסוכות הן כו' חדשי הקיץ והבית שזורק ופוש סוכות כימי הקיץ ואם תאמר אכתי מכל"ל סעמי"ה סוכות דילמא ליכא אלא פגס חמת ריבן פגס הפעם הוא קרא שם הקיץ סוכות ועוד מכל' דומן הבית והסוכות משונה ארבעת מקרא השמע שכל כוונתו היא הבית לעמנו והסוכות ללקטנו והנה מדכיר ר"י בפ"ק דיוגילא משמע דמכשף סוכות דריש שני פעמים סוכות ושמה יס לומר דמדאכפא קרא לאשמעינן שבה לו בית ולמקנה עשה סוכות לאשמעי' אהא שנתכבש עם זמן ישיבת בתים וזמן ישיבת סוכות וזמנים ממחלטים הם בחורף בית לו ולמקנה עשה דיר וכיונא וזקוף למקנהו סוכות ולו אהליה ולא האריך הכתוב בזה ורדש סוכות שמי פעמים דאם לא כן סוכה מיבעי ליה ויהיה עם הפי' כמו יצבו בסוכה למו ארבע דומיא דויבן לו בית שהוא שם המין דודאי לא יסיפק בית אחת לכל הגלויים עליו ועוד למה קרא שם המקום על שם הסוכה ולא על שם הבית אלא ודאי זמני הסוכה היו טפי משל בית :

ובבית אל עשה הדשים משום דקים לן שנתעבב בדרך כשנו מחרן שמי שנים דשנים ועשרים שנה פירש ממנו יוסף כדרך שהוא פירש מאביו שנים ועשרים שנה עשרים בבית לבן ושנים בדרך כדאיתא בפרק קמא דמגילה לה"ק ד"ח החדשים היה בסוכות והשנה בבית אל והא דלא קאמ' דקפת מהשנה חדשים היה בשבס והלאה למגדל עדר דכתיב ויהי פשטן ישראל בארץ היא נראה השום דלא אשכחן דכנה שם מוכח כי לא אחר בשבס רק ויבן יעקב מוצא נראה התייכות דרך עראי גל אבנים או מוצא אדמה בעלמא לא פכין כמו שאמר בבית אל נראה שישיבתו שם עראי היתה :

שעשה יעקב בבית אל תימא מה טעם לכדו בהיותו בבית אשהיה כבר בארץ ישראל רחוק מעשו ולא בהיותו בסוכות שהיה קרוב אליו והי"ל לירא ממנו יותר ועוד מה טעם המדרש להזכיר זה ככאן שלא הזכיר פה בית אל אלא אנב גרדא ועוד למאן דאמר תשעה שנים הוא בטר מעשה שכם שהרי אחר שברח משכם הלך לבית אל והיכי קאמר בפרשה הסמוכה ביום הכא שלם במומו מושמע דקודם באלו לשכם היה הכבוד ונראה לי דל"ג בבית אל אלא בסוכות וכן הרמ"ן בפ"י בחומש שהביא האגדה גרים בסוכות ופי' כי שם היה מפחד מעשו כדפירשנו : וטעם ההודעה ליימא דלא תיקשה לן למה נאלעב יעקב שמונה עשר חדש בסוכות ולא מיהר דרכו לבית

אלו ע"ה א אלו

מפניהם עד יעבור זעם : יסלומד שהכונה א"ך לא ירא פן יפת לבו למראה פיניו בראות והסיכוי יודע הוא שמופז לירש

ועל דרך הדריש כשרת בני עשו להדבק בהם גדולת מלכותו לאורך ימים אף כי אורחא דחיקא וזה אומר שמתנהל כחכח וכמתיכו' או שפניו בכוחות כלתמ' שישמר פניו מהבנים המתלמס סאליכ נחשבת אגלו לכלוס כי יודע שפירו גרול מכתום :

יה יעקב ומרמה אימתי דכתיב תתן אמת ליעקב : בוחף על נב דמותה לשנות מפני הסכנה

ואמר דפרק קמא דע"א נחלוה לוגיו מ"ה בדרך ירחיב לו את הדרך וילף לה מיעקב מכל מקום לא מפני זה היה יעקב משקר שהרי נמלט מפחד עשו שהכיר בו שכתב רחמינו עליו מכל מקום למדו מכאן להרחבת הדרך שאף שכתב יעקב לעלויות מוטיעים בזה ליון מה נודך לו ליה אלא ללמוד כפשוט דכרו להרחיב הדרך אבל מדברי רש"י בחומש נ"ל שמתפחד יעקב דרחיב לו את הדרך ועס כל זה יעקב דכרו לעשיר נד' דאפילו מפני הסכנה אין להוציא שקר מפיו ונ"ע דהא ק"ל מותר לשנות מפני השלום ופראייה מאחי יוסף ושמה יס' ל' דשאני יעקב שהוא מדת אמת

וזה שאמר יעקב אימתי הוא : **בקש** ללוואו על ידי אביו וזה אמרו אציה נא לא שבקש לתת לו מעדיו בנות' דאם כן אהנה מיבעי ליה ועל כל זה לא קבל להתלוות את אישים פ"ע כי יודע שהם חשודים על הגול ומכאן למד רבינו שלא להתלוות עם ארמי ופעם אחת לא דקדק בדבר שלא מלא אחרים ולא הגיע לעפו עד שהנודך למכור סוסו כי לקחו ממנו כל מה שבידו והודיענו מעשה רבינו לומר כי לא טרח וכתב קרא זה אלא כדי שנלמו' מוסר לכלמי לבת עמם בדרך :

יש היכן הם דליכא למימר שלהיותה מפלים לו לא הוצרך להזכיר דומיא דיעקב נפש סוכותה שלא הוצרך להזכיר העם שעמו ולא נאכרו לטיל אלא להודיע טעם פחד יעקב שהרי כלן ראשי גייסות כדלעיל פרשה ע' הולא בשילי לגבוה ו' והר"ם ז"ל כתב דוישב עשו עם כל העם מיבעי ליה להודיענו שלא נשאר שום א' מכל עמו עם יעקב כמה שאמר אציה נא עונך מן העם מפני

שלא נתרנה יעקב בטובה זו : **ולא** נהי' שמתאר שיעקב אחר למה זה אמנא חן ולא הזכיר הכתוב שקיים עשו דכרו מהי הוא ס"ד שעשה כן שינטרף לומר שלא עשה כן ואי ס' לומר שאחר שדבר עשו בפיו קיים דכרו השתא נמי אינון הכי נמי ולהכי ל"ק וישב עשו עם כל עמו ולא מפני שנשמוטו ועוד השתא דאמר שופני שנשמוטו מפשו לא נזכרו היה ראוי להודיענו שלא נשאר שום א' עם יעקב כי שמה קלימס נשאר עם יעקב והשארים שמוטו לדרכם ונשאר עשו יחידי ועוד לשון האגדה דקאמר וארבע מאות היבן היו לא משמע דק כפניו אלא סיכור ה' איש לא שיאמר כל העם :

בשמא כל א' וא' כעור יעקב ועשו נוסקים ומחבקים זה את זה שחשכו שמה עדין יערוך עשו מלחמה עמו ומה שבאו עמו מתחלה אולי באו לתומם ולא ידעו שנגד יעקב באו או שרימה בהם כי לא בא אלא לקראת אחיו להקביל פניו ושוכ הכירו פי לבנו למרע מתוך נשיקתו שבקס לגבנו

א' תתיא חמד בללי הפוסקים סימן ד ה שדי

בלשון י"מ שאומר ולא על הריטב"א לפי שאינו מביא סברתו (כגומר בהלכות עין מה שצ"ל לעיל אות ג') כמ"ס מוהר"ם אלשקר ואם כן יש מי שאומר הוא רב אחר והיו תלתא מרן חיד"א במחזיק ברכה סי' ע"ה אות ה' (ד"ה ונלמא) ועיין לעיל אות ג' דגם סברת הר"ש אינו מביא ואם ימלא שדעת הר"ש כדעת היש מי שאומר שהביא הר"ן הוה מרי וכיולא :

סימן ה.

בללי הרמב"ם.

א) הרמב"ם דרבו להפוס לשון התלמוד בקולור ומה שנפרש בלשון התלמוד נפרש בלשון הרבנים מרן ז"ל יו"ד סי' של"ד (נד"ה דדוסו ב"ג) והרב המב"ט ופרשת הכסף הביא דבריהם הרב תפארת אדם ד' קע"ח במערכת הדל"ה אות ז' ומידוע הוא שלא ראה דברי הרב זה הי"ם גדול (יד מלאכי) בכללי הרמב"ם אות כ"ד שנראה שמרן הבי"ט מילפא שיטתיה בזה עשם הביא בשם מרן הבי"ט יו"ד סי' ר"א (נד"ה ומ"ג ואף אם מטייל) שב' אע"ג דהרמב"ם סידרן ולישנא דמתני' נקט ליתא למימר דבי היכי דחקי' בלישנא דמתני' הכי נדחוק בפירוט דברי הרמב"ם דבהכרח הוא והו"ל לפרש עכ"ל הרי מפורש היפך מ"מ"ש בסי' של"ד ומ"מ נראה דאית לן למינקט כמו שכתב בסי' של"ד שמלבד שכן דעת הרבנים מבי"ט ופרשת הכסף הנ"ל וכן כתבו הרבנים ז"ח בחת"מ סי' ר"ז סי"א וש"ך וגו"ר והלכה למשה שהביא ביד מלאכי שם וכ"כ מרן עלמו בכ"מ פרק יו"ד מהלכות ס"ה דין ד' ועוד דבב"י גופיה במקומות הרבה כ"כ הלא המה בא"ח סי' ו' וביו"ד סי' קל"ב וקל"ז וקל"ח ובאה"ע סי' י"ז גבי מגוייד ובח"מ סי' ח' וכ"מ וק"י"ב וקמ"א וקב"ץ וכ"כ בדבדק הביא ח"מ סי' מ"ו סעיף כ' (נד"ה כתב הרב"ה) וכ"כ בכ"מ סי' ג' מהלכות גירושין ופ"ה מהלכות שאלה והרדב"ו בח"ה סי' ש"א ס"ט (כל בקיאות היה לא מוכרחי הם וזאת לוקחו מר גבו הרב הגדול מוהר"א נר"ו בס"ה) ויקרא אברהם ב"ק ק"ט אות ז' ו' ולא פנימי לעיין בכל המקומות והשימושים המובא כי רב גמריה ומ"ה) וא"כ אין ספק דהכי אית לן למינקט ועיין במה שכתבתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת ה"ה אות ד' (נד"ה מדגני הרדב"ו ודפוס נבדי חמד מ"א בתקן דברי חכמים סי' פ"ז ושם באות ה' ב"ה והנה פ"ה) ושם באות כ"ג (נד"ה וראיתי להרב אשר המלך) כתבתי דנלע"ד דאם התנא שונה דבר אחד ואנו מפרשים כוונתו שלא כמשמעות הלשון עפ"י חיזה הכרח מדברי התנא עלמו וגאמר שהתנא סמך למינקט כי האי לישנא שבין מלך ההכרח שאין פירושו כמשמעו א"ס הרמב"ם תופס אותו הלשון עלמו ואין לנו בדבריו אותו ההכרח שבדברי התנא אין לנו לפרש דבריו שלא כמשמעות הלשון כיון שאין לו על מה לסמוך ובהכרח נפרש דבריו כמשמעות הלשון ע"ש ובעיקר כללין עיין בספר מגדים חדשים לירדני הגאב"ד ק טעלעפיין י"ז בכללים שבסוף ספרו ד' ח' אות ז' :

ובעיקר כללין עיין בס' סוכת דוד הנספת לספר בית המלך דף י"ד ע"ב דנמשך אחר סברת הרב חו"י הנ"ל ולא ראה דברי הי"מ גדול הנ"ל גם הרב שלחן גבוה בכללין אות כ"ט העתיק דברי הרב כנה"ג ונעלם ממנו שאינו פשוט לומר כן :

ג) הרמב"ם זמנין כותב מלות עשה לעשות כך וכך וזמנין כותב לעשות כו"ך מ"ע עיין מה שהאריכו בזה הרבנים שונה הלכות בהלכות מגילה דף ס"א ומראה הנוגה דף ח"י והרב דברי מנחם נר"ו רס"ו תרפ"ז אסף איש פאור כללים שנאמרו בענין זה :

א) הרב כנה"ג שם הביא מקשים למה לא אמר הרמב"ם מלות עשה מדברי סופרים לקרות המגילה בזמנה על דרך שכתב בשופר סוכה ולולב (אמר המחבר חיבות סוכה ולולב יחירות נעשות דשא בפוסה ולולב לא כתב מלות עשה כמו שיראה כדאמרי' וניחה ליה דבמלות שהיא מן התורה מתחיל לומר מלות עשה וכו' אבל לא כשהיא מדרבנן והקשה עליו מדברי הרמב"ם בהלכות מגילה ובהלכות שבת שלא התחיל לומר מלות עשה (אולי יתכן לומר דנות הרב כנה"ג דכמ"ע דאורי"א ש"ך להתחיל ולומר מלות עשה וכו' ולא שמוכרת לכתוב כן אבל כמ"ע דרבנן אין ש"ך להתחיל ולומר מלות עשה ומדברי סופרים וס' כ"ה"ג א"ח וכן שאר הספרים שז"י ב"י וזה נר מ"ה ס' יו"ד אית ק"ט יתקן ידן בפרק א' מהלכות מגילה לב מנין כפ"ה מהלכות תפלה מקראי קדש דף ק"ט אין מציים חל"ו) :

ב) הרב חנן אלהים דף קט"ו ע"ב בשם מוהר"ר גרשון כתב דהרמב"ם בריש הלכות שבת שכתב שהביאה וכו' מלות עשה וכו' ולא כתב מ"ע לשבות משום דמלות שבת הייתה קודם מתן תורה דבמרת איפקוד והכי קאמר השביחה שחינו עושים קודם מת"ת היא מ"ע וכן במילה ושרו בה נרגא מתפלה דאבות תקנום וככתב מ"ע להפלה ע"ש :

ג) מלות עשה שאינה מפורשת בתורה כותב בה הרמב"ם מלות עשה וכו' אבל אם היא מפורשת לגמרי לא הולך הרמב"ם לבארה והיינו טעמא דח"ת וסוכה ולולב כן כתב בשם הרבנים מעשה רוקח ריש הלכות תפלה וכן ידיר בהלכות ק"ט ושדי נרגא ממילה ומשבת גולה :

ד) כתב שם בשם הרב מגלת ס' בחלק לאוין דף ע"ז שאינו אומר כן אלא במלוא שתי אפשר להפטר ממנה ומכריחין אותו בקום עשה לקיימה מה שאין כן בשילוח הקן וכו' ע"ש :

ד) הרמב"ם כשכותב שנאמר אינו מוכרח שהוא ילפוחא גמורה דמקומות הרבה כותב שנאמר אף בדבר שאינו אלא אשמכתא בעלמא תפארת ישראל פיה"מ בחידושים שאחר פרק ז' דמס' שביעית מ"ב :

ואם כותב דבר זה מקבלה אם כונתו שהיא קבלה למשה מסיני הנה בקונטרס הכללים במערכת הכ"ף אות ל"ח כתבתי (ודפוס נבדי חמד מ"א בתקן דברי חכמים סי' כ"ז) דמדברי הרב שבילי דוד מתבאר שבין ממה שכתב הרמב"ם בפירוט המשנה בסוף התורה (גבי כל הנקניין וכו') ודבר זה קבלה שכונתו שהוא מדרבנן וכתבתי דקשה לפרש כן בלשון הרמב"ם דמשמעות לשון קבלה הוא שהוא קבלה ממשה רבינו שקבל מסיני והבאתי שמרן כסף משנה בראשון מהלכות אישות דין ו' הוקשה לו מה שכתב הרמב"ם ויש נשים אחרות שאסורות מפי הקבלה וכו' דמאחר דאין אלא מדרבנן אין שייך לומר בהן לשון קבלה ועיין שם להרב לחם משנה ולריך לפטייטש :

- דף כה. (הנה) כתובה על ספר הישר : (ח) [הלא היא] כתובה :
 (דכתיב בהו) תמות נפשי מות (ח) [שנא'] תמות נפשי מות ישרים :
 ישרים (ותהי אחריתי כמוהו) :
 יהודה אתה יודך אחיך : (3) [דכתיב] יהודה כו' :
 (ואמאי קרו ליה ספר הישר כתיב) (ג) [דכתיב ביה] ועשית הישר והטוב :
 ועשית הישר והטוב (בעיני ה') :
 (ומנלן דביהודה כתיב כו' להלחם) (ד) [וכתיב] ויאמר ה' :
 (בו) ויאמר ה' :
 (מאי והעליה דמסמכא) שוק לאליה : (ה) [ואמאי קרי ליה העליה משום דסמכא]
 שוק לאליה :
 דמחית (לה לחוה עילויה דשוק) : (ו) דמחית [ליה לשוק עילויה] :
 שופי עילויה דשוק קאי : (ז) דשופי עילויה שוק קאי :
 איש אחד עם שתי נשים : שתי נשים [אבל אשה אחת מתיחדת
 עם שני אנשים] :
 3' : לא צריכא באשתו עמו (נכרי אין) (ח) [לעולם בחד] ל"צ בשאשתו עמו
 אשתו משמרתו אבל ישראל
 אשתו משמרתו) :
 עסקינן (דמירתתי מינה) : (ט) ליחא :
 מאי בנייהו (איכא בנייהו) : ליחא :
 ישראל (שנודמן) לו נכרי : (י) [שנטפל] :
 להיכן הולך (ירחיב) לו את הדרך (כ) [להיכן [אחה] הולך [ירחיק] לו את
 הדרך (שעשה) יעקב :
 עד אשר אבא אל אדוני : (ל) [דכתיב] עד אשר :
 שהגיעו לכזיב פירשו א"ל (מי) (מ) שהגיעו [לשם] לכזיב פירשו [מהן] א"ל
 אחם : [למי] אתם [תלמידים] :

ה ג ה ת

וימותו [רזים אשר מתו מהצדד מאשר הרגו בני ישראל צחרצם] וצאח"מ מן השמים [וגו' רזים
 אשר מתו וגו'] : (ח) וכ"ה צע"י וצרש"י וט"ס : (ה) וכ"ה צאח"מ וצע"י וזילקוט שמואל 3' ח' :
 (3) וכ"ה צאח"מ : (ג) וכ"ה זילקוט : (ז) ספר משנה תורה צאח"מ וזילקוט כ"י שמואל 3'
 ח' [על] וכ"ה צע"י : רש"י ד"ה דכתיב צמ"מ, צד' פיזרו ווינליח שאלוניקו קרחא של"ט ולזלין
 דכתיב [ציה] צמ"מ : (ד) וכ"ה צאח"מ וזילקוט : (ז) ספר שופטים זילקוט כ"י [על] וכ"ה
 צע"י : (ה) וכ"ה צע"י : דמסמכא (שוק לאליה) צע"י הראשון [משום] דמסמכא [ליה]
 וזילקוט כ"י שמואל ח' ט' [משום דמסמכא] ליה : (ו) ולשון מוטעה הוא : וצאח"מ [דמנח מזה]
 עילויה דשוק [ומניף] : (ז) וכ"ה צע"י : (ח) ועי' תוס' : והסדר ישראל כו' הוא גם צרי"ף
 וצרא"ש : (ט) וכן ליחא צרא"ש : (י) וכ"ה צאח"מ וצע"י וצרי"ף וצרא"ש וצערוך ערך טפל
 וצמנוס"מ סי' שי"ח וצחולין ל"ח ח' ועי' רש"י צעירוצין ס"ד 3' : (כ) וצירושלמי יפליגו כסם
 סהפליג יעקב כו'. והנוסח להיכן אהה הולך כו' שהרמיז לו הוא גם צאח"מ וצע"י וזילקוט
 פ' וישלח רמז קל"ג וצרי"ף וצרא"ש וצמנוס"מ : (ירוך) גולגלתו צאח"מ [יקון] ולשון הדפוס
 נוח עי' רש"י יצמות ט"ו 3' : (ל) וכ"ה בכל הספרים הללו וכן הוסיפוהו צד' החדשים מן
 הע"י : (מ) וכן הנוסח בכל הספרים תלמידי מי אחס והדפיסו כן צד' החדשים מן הע"י :

וואס ער האט געשיקט עשוין, עד"ז איז ביי יעדער אידן, אז כדי צו מברר ומהפך זיין לקדושה די ענינים פון וועלט (עשוין) ובפרט פון גלות, דארף ער (לאחרי הקדמת עבודת התפלה) אויס-נוצן פון זיין ממון כו' ווי א „דורון“ — גיט פון זיין זמן אויף חורש, זורע⁷⁵, מלאכתך אשר תעשה⁷⁶ — וועלכער האט געדארפט זיין בלימוד התורה — און ס'ווערט די שאלה תורה מה תהא עלי⁷⁵ — צו מברר זיין די וועלט (עשו) — ד.ה. ער לאזט זיך אראפ אין וועלט און פארנעמט זיך מיט ענינים גשמיים חרישה כו' (בלשון הידוע⁷⁷: זיך אנטאן אין „לבושי המתברר“) כדי צו קענען פועלן אויף וועלט.

דערביי קען ווערן די שאלה: וויבאלד די עבודה איז (ניט אין אן אופן פון נסיון, וואס איז ניט קיין מציאות אמיתית, נאר) אן ענין של בירור העולם, אויף איבערמאכן וועלט, וואס דאס איז א מציאות אמיתית, ובמילא איז דא א חסרון „בממונו“ (— כדי צו אויפטאן דעם בירור) — ד.ה. די ירידה פון זיינע כוחות וזמנו אין גשמיות העולם איז ח"ו א דבר של קיימא

— באווארנט מען, אז אויך דער חסרון (וירידה) איז נאר לפי שעה, און סוף-סוף ווערט א איד און בלייבט „שלם“ אויך „בממונו“. בשעת מען גייט צו דער גאולה, נעמט מען מיט אויך די

[און דאס איז די הכנה⁷⁰ צום זמן פון וועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה⁷¹: ניט נאר וועט מען משפט'ען עשו, נאר „והיתה לה' המלוכה“ — ער וועט אנערקענען מלכותו של הקב"ה. ובלשון הרמב"ם⁷² „ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר⁷³ כי אז אהפוך אל עמים גו' לקרוא כולם בשם ה' גו'“.]

וכשם ווי יעקב האט דאס אויפגעטאן דורך דעם „דורון“ (בהקדמת התפלה)

פרשתנו עה"פ (בפי' ה'). — השייכות לרשב"י (דוקא) נח' בהתועדות. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 151 ואילך.

70) כי גם לרשב"י הי' זה רק „באותה שעה“ (ראה בארוכה לקו"ש שם).

71) עובדי' א, כא — מההפטורה דפרשתנו. וע"פ המבואר בפנים (ובהערה הקודמת) מובן הטעם (הפנימי) שלא הובא בפרש"י עה"ת (פרשתנו לג, יד) סיוע הכתוב („והיתה לה' המלוכה“) ואפילו לא רמזו ב„גו“

— דלכאורה: מהתיבות „וועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו“ לחדד אין רא"י (לכאורה) שיעקב ילך שעירה, כי אפ"ל שהמשפט יהי' בהיות המושיעים — יעקב (כפשטות לשון הכתוב) „בהר ציון“; ומסיום הכתוב „והיתה לה' המלוכה“, ממנו מובן שיעקב (בנ"י) ימלוך בשעיר, שילך שם (כפשטוטי) —

כי האתהפכא דעשו באופן של „והיתה לה' המלוכה“ תהי' בגילוי רק לעיל, משא"כ בעשו היתה רק לפי שעה, או רק אתכפיא (עד ענין המשפט).

72) הלי' מלכים ספי"א.

73) צפני' ג, ט.

74) ראה (אליהו זוטא פי"ט. ועוד) שעשו ויעקב חלקו ביניהם עוה"ז לעשו ועוה"ב ליעקב.

75) ראה ברכות לה, ב.

76) שאז וברכך (בכל אשר תעשה) — ראה טו, יח ובספרי שם.

77) ראה ד"ה פדה בשלום (בשע"ת שם) ס"ד. ד"ה ולאחותו הבתולה תרכ"ז, תרכ"ט. המשך פדה בשלום תרנ"ט (ע' קסב) ותש"ד (פי"ט). ועוד.

(*) וכ"ה בבר' פע"ח, יד (נאלא שבכמה דפוסים הבר' נוסף „וגו“), יל"ש פרשתנו עה"פ. אבל ביל"ש עובדי' שם הובא גם סיום הכתוב, שהרי שם מקומו (כולל גם (ועיקרו) הזמן לעת"ל).

(**) ע"ד הפשט יש לומר שמתורץ ע"פ פרש"י לעיל (נח יא, ה. ועד"ז בפרש"י וירא יח, כא) „בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנדון עד שיראו כו“ — וא"כ מובן דבכדי „לשפוט את הר עשו“ צריכים השופטים לילך שם לראות כו'.